

מכתבים לאביגיל

מורתני היקרה

מכתבים לאביגיל

מורתי היקרה

עריכה: אורלי לבנברג עמית

עיצוב: יעל רשף

טל: 03-5714108

דואר אלקטרוני: orly-le@013.net

www.storyoflife.co.il

ספטמבר 2014

כל הזכויות שמורות לאביגיל באב"ד

פתיחה

שנים רבות מחיי הקדשתי לחינוך, אף שלא הוכשרתי לכך מילדותי. שלושים ושתיים שנה עבדתי כמורה-מחנכת וכמנהלת במסגרת משרד החינוך, אבל את צעדי הראשונים עשיתי בכפר הנוער "בן-שמן". כבר אז, כשהתקבלתי לעבוד כמדריכה, התייחסתי לעבודת החינוך לא כאל עוד מקצוע או עיסוק, אלא בחרדת קודש ובתחושת שליחות.

כפר הנוער "בן-שמן" נוסד ב-1927 על ידי ד"ר זיגפריד להמן במטרה להנחיל לבני הנוער את ערכי הציונות. אני עבדתי בכפר בתקופת מלחמת העולם השנייה. באותן שנים נקלטו בכפר צעירים שהצליחו להימלט מאירופה שטופת הדם וההרס. שהיתי במחיצתם של הצעירים, העקורים, במשך עשרים וארבע שעות ביממה, ולא חסכתי מאמצים כדי לסייע להם להתגבר על מוראות השואה ולהקל עליהם את חבלי הקליטה בארץ החדשה.

הייתי אז מדריכה ולא מורה, וראיתי במלאכת החינוך חזון ואידיאל להנחיל לבני הנוער את אהבת הארץ ואת אהבת האדם, ולהרחיק מהם מעט את הזיכרונות מעברם הנורא.

מ"בן-שמון" לבית-הכרם

בהשפעת לילי, חברתי הטובה, נרשמתי ללמוד בסמינר למדריכי עליית-הנוער, שהכיל בעיקר חברי קיבוצים, שהתעתדו לקלוט את הילדים והנערים שהגיעו לארץ לאחר השואה. הסמינר שכן ממול לסמינר למורים בבית-הכרם בירושלים. הסמינר נפתח מטעם עליית-הנוער ובמימון הסוכנות היהודית מתוך מטרה להכשיר אנשי חינוך, שיהיו מסוגלים לקלוט את הנוער הרב, שעתיד להגיע מהריסות אירופה ומגלויות אחרות.

לילי, חברתי, עבדה עמי כמדריכה בכפר הנוער "בן-שמון", כדי לחסוך מעט כסף ללימודים בסמינר, והיא החליטה, שהסמינר מטעם הסוכנות, השוכן ממול לסמינר למורים, יתאים לי. בהתחלה, כשלילי הציעה לי את רעיון הלימודים בסמינר, הסתייגתי, מפני שחסרו לי שנות לימודים לא מועטות, אבל חבריי, ולילי בראשם, שכנעו אותי לנסות ולהירשם, ואני נעתרתי לבקשתם ונרשמתי לסמינר. את בחינת הכניסה עברתי, גם את הריאיון האישי, והתקבלתי.

אני, למרות פחדיי הרבים, רציתי ללמוד, כפי שעשיתי הרבה שנים גם ללא בית ספר, ואז נטשתי את "בן-שמון" ברגשות מעורבים. (פרטים בספרי "צל בירכתי הבית").

לאחר שסיימתי בהצלחה את לימודיי בסמינר, נשלחתי לעבוד במוסד ילדים בנהרייה, שקלט ילדים ונוער, שנאספו בבואם לארץ לאחר טלטולים רבים, כי חברתי לילי עבדה ביישוב זה כמורה בבית הספר המקומי. ובכן, היינו שוב יחד! זו הייתה שנה נפלאה, כי חשתי ממלאת יעוד חשוב, וגם חברה הייתה בקרבתני, ומה לי עוד?? נוסף על עבודתי השוטפת ביום נהגתי לאסוף את הנערים והנערות אל חדרי שבאותו מוסד, והיינו עוסקים בשיחות נפש. בדבריהם ביטאו את הכאב הצורב

שנותר חקוק בנפשותיהם בגלל עברם הנורא. ואני, לא הרבה הופתעתי מזיכרונותיהם, כי כאלה שמעתי לא אחת מחניכיי הצעירים יותר בכפר הנוער "בן-שמך".

לימים, כשצברתי מספר שנים של ותק כמורה, נשלחו אליי תלמידים מהסמינר בגבעת השלושה ובנהלל, כדי שיתבוננו בדרכי הוראתי וילמדו ממני, ועל כך קיבלתי מכתב תודה, אחד מכמה מכתבים המודים לי על העזרה: הננו מודים לך על העזרה שהגשתי לנו בקבלך את תלמידי כיתות מורים ב' להסתכלות ולעבודה מעשית.

שיעוריך המאלפים, יחסך הלבבי ומסירותך לפעולות ההדרכה וההסברה, קירבו את לב תלמידינו אל המעשה הפדגוגי, וסייעו להם בדרכם אל החינוך וההוראה.

**בברכת החג ובכבוד רב,
י. גוטמן, המנהל מבית המדרש הממלכתי
למורים ולגננות בפתח תקווה.
ה' ניסן תשכ"א, 22.3.1961**

"בזכותך אני בן-אדם"

בעבודתי בעפולה ראיתי את עצמי חלק מבוני הארץ וממעצבי דמותה. הרי הייתי מורה ומחנכת של דור חדש. שאפתי להקנות לתלמידיי ידע, השכלה ואופקים רחבים, אך בראש ובראשונה רציתי שיתפתחו ויהיו בני אדם בעלי מוסר וערכים.

ואומנם, כל אותם אלפי תלמידים שלימדתי וחינכתי במהלך שנותי כמורה בבית הספר "אלומות" רכשו מקצועות מועילים, החל בירקנים וכלה בפרופסורים.

פעם, בעודי הולכת בשוק בעפולה, פנה אליי אחד המוכרים, הזדהה בפניי כתלמיד שלי לשעבר, ואמר: "בזכותך אני בן-אדם." ועל זאת ועוד, גאוותי: מבית ספר "אלומות", שבו חינכתי שנים רבות, לא יצא אף לא פושע אחד. מובן, שגם בזכותו של המנהל המסור ללא גבול ומידה, מר בצלאל גופר ז"ל, וכן בזכות מורים מסורים נוספים, שעתידי הילדים והנוער היה כה חשוב להם.

באחד הימים נערך כנס של בוגרי בית הספר "אלומות", שארגנו בוגרים, שהיו פעם תלמידים. מובן שקיבלתי הזמנה. בשבילי זו הייתה חוויה מרגשת, לפגוש את הבוגרים!! כשנפרדנו, מזמן, הם היו צעירים, וכמו שתילים רכים צמחו והתפתחו. אחדים אף הגיעו להישגים מיוחדים.

התלמידים שלי לשעבר רצו לקראתי, ואני עמדת, מביטה בהם נדהמת, איך הם התפתחו, לאן הם הגיעו?! מצאתי ביניהם עורכי דין, מהנדסים ורואי-חשבון, אחיות ורופאים, בהם רופא מומחה בעל שם עולמי, המחלק את זמנו בין ישראל לארצות אחרות, והוא הקים יחד עם עוד חברים מאותה תקופה את "קרן אלומות" למען תלמידים נבחרים באותו בית ספר, שבו הם קיבלו את חינוכם הראשוני.

ופגשתי גם בוגרים שהחיים, לצערי, לא היטיבו עמם. כילדים הם היו בעלי הבטחה גדולה, אך מסיבות שונות הם לא מימשו את יכולותיהם. כמחנכת אני מתנחמת בעובדה, שככל הידוע לי, אותם ילדים תועים ומחפשי דרך הפכו לבני אדם!

"המורה אביגיל אשת חיל"

מתוך שיר שכתבה דינה, בוגרת "אלומות", לכבוד הכנס:
הורינו באו מכל קצות תבל.
הם הגשימו את חלומם - עלייה לארץ ישראל.
ואנו נאספנו כגרעיני החיטה
בבית הספר היסודי "אלומות"
לאותו מחזור או לאותה כיתה.
אט-אט למדנו להכיר זה את זה,
פרסי, עיראקי, הונגרי או פולני.
ועד כמה שזה נשמע כמו סלט,
התחברנו זה לזה אט-אט.
כזרעים שנזרעו בעפולה שבעמק יזרעאל
אנו הצלחנו, תודה לאל.
התקבצנו הערב, כל החברים,
להיזכר באותם הימים.
והנה, כולנו, כאלומות נאספנו,
לאחר יובל, כדי להודות ולהלל
דמות מורה נערצת על כולנו,
אשת חיל הייתה המורה אביגיל.
ומורה לספורט בשם חנה
שתמיד ערנית הייתה ולא נמה...

בהזדמנות אחרת שלחה אליי דינה שיר נוסף, פרי עטה:

מי זו אביגיל?
ובכן, מי זו אביגיל?
מורה דגולה, מקסימה, אשת חיל.
היא ממש איילת-חן, שאת כל מרצה ומאמציך
לתלמידיך בשיעורים תיתן.
חיננית ומתוקה, אימהית ומבינה.
ארבע שנים יפות מקרוב הכרנוך
מאז היותנו קטנטנים,
וכשבגרנו, לשמחתנו,
בכיתה ח' שוב נפגשנו.
בשבילנו הייתה תמיד מסורה ונהדרת,
מתנת-אל ממש לתפארת.
ובכן, מתנת-אל
מי ייתן, וירבו כמוך מורים בישראל.
יברכך וישמרך לעד האל, אותך ואת כל בני ביתך
ואת כל עם ישראל.

באהבה,
מתלמידתך לשעבר
דינה

ובכן, מי זאת דינה?

דינה הייתה ילדה מקסימה, מוכשרת מאוד, שכתבה שירים יפים, וכל עבודה שהגישה, הגבירה רצוני לקרוא במהירות ולא לחכות לערב, כי עז היה רצוני לגלות את ה"פנינים" המתפרצות מתוך הדפים.

אך נראה, שהחיים לא האירו לה פנים. היא התאלמנה ונותרה לגור בעפולה, אך לא הצליחה לפרוץ את הגדרות ולזנק קדימה. אני מתגעגעת אליה ועז רצוני לראותה ולאמצה אל לבי באהבה וברחמים רבים. בינתיים היא אוסרת על בני משפחתה למסור לי את כתובתה. ואני - צר לי, צר... אילו יכולתי מעט להושיע...

במשך שנים רבות עבדתי כמורה בבית הספר "אלומות", עד שנפתחה בעפולה חטיבת הביניים הראשונה ע"ש "דוד בן גוריון". מורים נבחרים מבתי הספר היסודיים בעיר קיבלו אישור לעבור לחטיבה וללמד בה, בתנאי שישלימו את השכלתם וילמדו שנתיים באוניברסיטת חיפה. גם אלי פנו, ואני נענית לאתגר. עברתי לחטיבה, לימדתי ספרות, תנ"ך, תורה שבעל-פה ולשון. במקביל למדתי באוניברסיטת חיפה ספרות, תנ"ך ולשון. היו אלה שנתיים קשות ותובעניות. הקדשתי ימים ולילות להספיק ולמלא את כל ההתחייבויות והמטלות הקשורות בלימודים ובעבודת ההוראה. עד השעות הקטנות של הלילה נהגתי לשבת ליד שולחן העבודה שלי כדי להכין עבודות הן לאוניברסיטה וגם להספיק לקרוא עבודות ומבחנים, שהגיעו אלי מן התלמידים.

מאז ומתמיד הטלתי עבודות רבות על תלמידי, כי עז היה רצוני לראותם שולטים בשפה העברית וביסודות קיומנו בארץ. שיעורי הכתיבה היו אצלי בעדיפות עליונה. בכל הזדמנות ביקשתי מהתלמידים לכתוב תוך הקפדה על כללי הכתיבה הנכונה, הקפדה על ניסוח הדברים וצורת ההגשה, כי רק כך משתפר גם הסגנון, דרכי ניסוח והעשרת השפה. נהגתי כך, כי עז היה רצוני להכניס לחיים בחברה יודעת. בזכות יכולת הכתיבה והביטוי יוכלו בעתיד לכתוב מכתבים לעירייה, לרשויות או לגופים ממשלתיים. לכן, כל תלמידי ידעו, מי יותר ומי מעט פחות, את

מלאכת הכתיבה, ושגיאות כתיב כמעט לא היו. עלי לציון, שככל שחלפו הימים בשנת הלימודים, כך נראו עבודותיהם השונות שנמסרו לידי בהירות יותר ומובנות, עד שהם עצמם חשו בהבדל. ואני, אשרי לי!!!

כאמור, אני נמצאת בחטיבה, ומבלה את עיקר ימי בלימודים, בעבודה בכיתות, בתיקון עבודות של תלמידים ובהכנת עבודות לאוניברסיטה, ולפעמים גם זוכרת ששני ילדים קטנים מתרוצצים בבית, וגם הם צריכים לפעמים את אמא שלהם, אם כי אביהם עשה ככל אשר יכול כדי להיות להם הכול!!!

"מורה שלא ככל המורים"

לאביגיל היקרה,

שנתיים חלפו עברו להם חיש מהר מאז הגעתי לחטיבת הביניים. והנה אני בסוף השנה השנייה. התבגרתי, גדלתי, בקרוב אהיה בכיתה ט'. שנתיים יפות, שנתיים טובות עברו עלינו יחד. רבה הערכתי אליך על החינוך שנתת לי ועל ההבנה הרבה לבעיותי ולצרכי. מאחלת אני לך שנים רבות של בריאות, של הצלחה בחינוך ושל נחת. מי ייתן ותזכי לגדל ולחנך עוד הרבה ילדים בישראל.

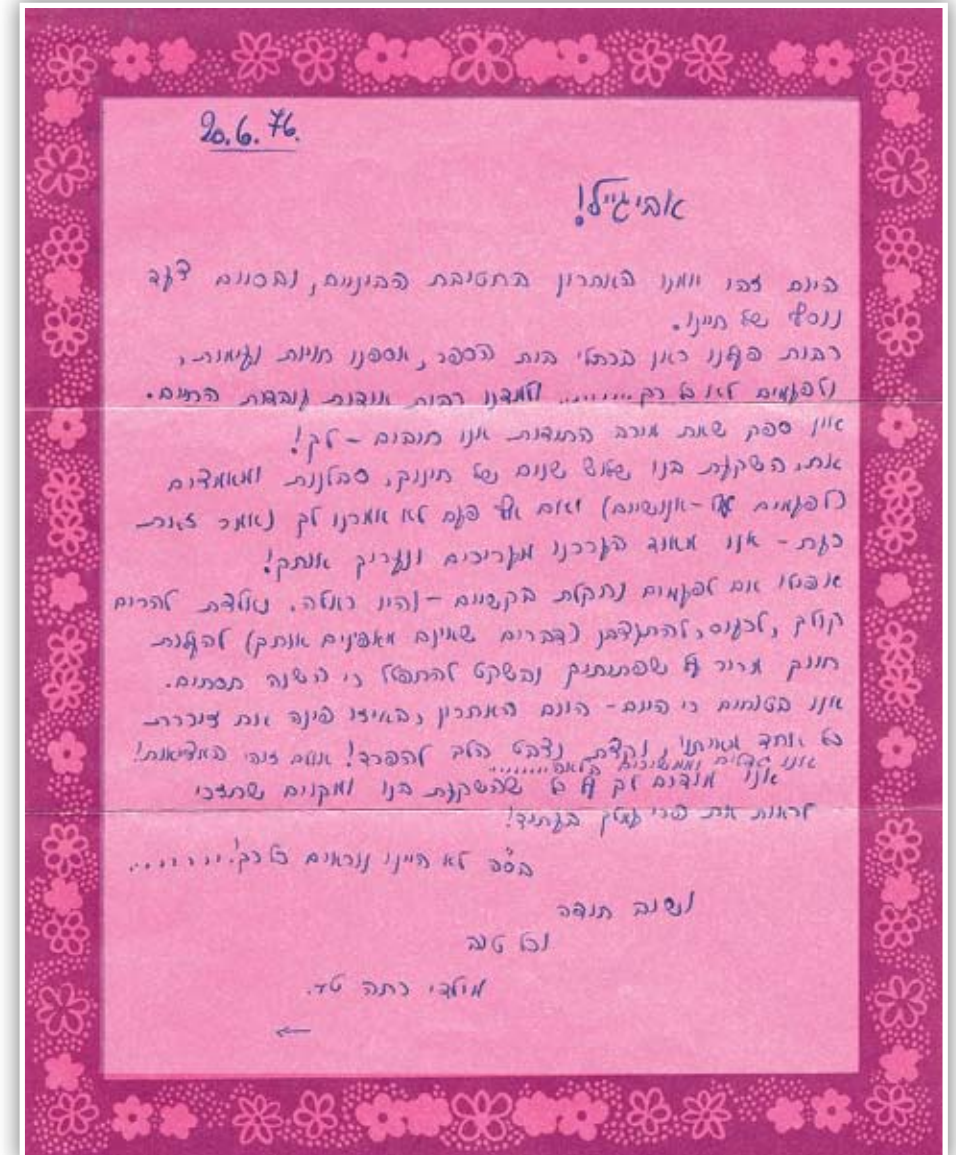
**מאחלת תלמידתך,
איריס פרומרמן ח'1**

"אוהבת לעזור לתלמידים"

בתקופה זו אנו מסיימים את כיתה ט'. כולנו בני חמש עשרה, וכל אחד מתכוון ללכת לדרכו ומתחיל לבנות את הבסיס לעתידו. עברו עלינו שלוש שנים ארוכות וגדושות בהמון חוויות, סיפורים, מעשים ולימודים.

כשהתחלנו את כיתה ז', נכנסה המורה אביגיל, המורה הראשונה והיחידה שאתה התחלנו לקשור קשרים. שהסתכלנו עליה, נוכחנו לדעת שהיא כמו כל מורה אחרת. אך ככל שעבר הזמן והימים חלפו למדנו להכירה. אני, כתלמידה, מעריכה את המורה אביגיל שידעה להתמודד מול מצבים קשים. היא נהגה ביד קשה במקרים שבהם היה צורך להגיב

אליאל יוסי
אידל אוסנת
אהרונב לאה
אור דליות
בנסני עפרה
בן אבו נורית
דואיב יעל
זלסקין יגאל
זריאן דוד
זרזיבסקי אילת
חכו סילביה
טייב רונית
יוסף כורבה
ליבוביץ' אילן
מור שפרה
מושיוב מרגלית
נכסון רחל
סגל ענת
סופר רמי
עטרה רנת
קידר אירית
קליין עפרה
ריפין דני
רוזנברג רגנה
שחל טלי
שם טוב גילה
ששון ארנה
תרועה לאה
אבו בקר איברהים
אמרה נגי

בתקיפות, אך יודעת היא גם להיות שמחה ועליזה. היא יודעת לחנך ולארגן כדי שיהיה סדר ולהשתלט על הכיתה, לכן הערכנו אותה כל-כך.

עוד תכונה טובה הקיימת באביגיל: אוהבת היא לעזור לתלמידים, הנמצאים במצב קשה אם בבית או בבית הספר. "אם אוכל לעזור - אעשה זאת," את המשפט הזה אמרה לי אביגיל לאחר שהסתכסכתי עם אחת המורות. ובאמת, אביגיל נרתמה לעזרה, והכול בא על מקומו בשלום.

**תלמידתך,
יהודית שלום**

"אביגיל טיפחה אותנו כאם המטפלת בתינוקה"

כשהגענו לחטיבת הביניים, היינו ממש ילדים קטנים. המורה, שלימדה אותנו שלוש שנים, קיבלה אותנו אליה, הסבירה לנו את צורת הלימודים בחטיבה, את מקצועות הלימוד וההקבצות. בקיצור, היא התחילה לגדל ולטפח אותנו כאם המטפלת בתינוקה. בכל בעיה שהתעוררה, פנינו אליה. בשנה הראשונה, אני זוכרת, היא הייתה מוותרת ומעלימה עין מכל מיני מעשי קונדס שעשינו. אולי בשל כך חלפה השנה הזאת במהירות, וכשנודע לנו שאביגיל תמשיך ללמדנו גם בכיתה ח', שמחנו. אך בשנה השנייה בחטיבה כבר לא היינו הילדים הקטנים והטובים שעושים כל מה שהמורה אומרת. אמנם למדנו הרבה, אך גם השתוללויות ומעשי שובבות לא חסרו. למדנו להכיר את המורים וגם קצת להציק להם. ואביגיל, כנראה, החלה להבין את המצב ונהייתה קצת קשה כלפינו. הבנו, שלא נוכל להתנהג כחפצנו...

גם בחופש הגדול שמרנו על קשר של תלמיד - מורה עם אביגיל. היוזמה באה מצד המורה. היא שלחה לנו מכתבים והתעניינה, איך אנחנו מבלים בחופשה, וגם יעצה לנו מה לעשות אם משתעממים. אנחנו הודינו לה וסיפרנו לה קצת מחוויותינו.

התחילה שנה חדשה, ואנחנו, תלמידי כיתה ט', גדולים יותר. ידענו מה אנחנו רוצים, ולא רצינו שיגידו לנו מה לעשות.

הלימודים היו קשים יותר ודרשו מאמץ. בשנה הבאה צריכה להיות בחינת בגרות בלשון. המורה ללשון שלנו הייתה אביגיל. למדנו הרבה מאוד וקיבלנו הרבה מאוד שיעורי בית, אך השנה הזאת לא הייתה ככל השנים, כי המורים שבתו. כשהסתיימה השביתה, חזרנו בלי חשק ללמוד. אביגיל הייתה צריכה לנהוג בנו ביד קשה. הרגשנו היטב את נחת זרועה, ובאמת תמהנו על השינוי הרב שחל בה. אך לצד הקשיים היו גם חוויות טובות, כשחגגנו את מסיבת החנוכה, למשל, שהייתה עצומה, וכך חגגנו גם חגים אחרים.

הגענו לסיום השנה, ואנו נפרדים מאביגיל שלימדה אותנו במשך שלוש שנים. שלוש שנים שהותירו לנו זיכרונות טובים ונעימים.

אני מאחלת לאביגיל הצלחה, ותודה גדולה גדולה על השעות הנעימות שעברו עלינו, ועל העצות הטובות וההבנה הרבה לקשיים שלנו.

**תודה רבה מכל הלב,
תלמידתך סיגלית אסיאד**

”המחנכת שיש לה לב זהב”

אביגיל,

לפני שנתיים היינו זרים זה לזה. הגענו מבתי ספר שונים, והיינו זקוקים לעזרה ולתמיכת המבוגרים. היו לנו בעיות קליטה בבית הספר, היו לנו קשיי הסתגלות, אני פתרתי בעיות אלו במהרה - בעזרתך. קיבלתי עזרה ותמיכה מהמחנכת המסורה, המורה הטובה שיודעת גם לכעוס, אבל בדרך כלל מתנהל אצלה הכול על מיר-מנוחות. קיבלתי עזרה מהמחנכת שהייתה מוכנה תמיד לשמוע את כל בעיותינו, המחנכת שתמיד מושיטה יד לכולם, המחנכת שיש לה לב זהב. אני עומדת לעבור מחטיבת הביניים לתיכון. כלומר, אני אהיה בתיכון, ואת - בחטיבה. המבנים נמצאים אמנם באותה חצר, אבל יש הבדל. אני מתחילה תקופה חדשה, ואילו את תמשיכי בשגרה כמחנכת מעולה וכמורה טובה. את תמשיכי להיות היד העוזרת וגם הלב הנהדר שלך ימשיך לפעול. המשיכי כך עוד שנים רבות! חנכי ילדים לטובה ולעזרה לזולת! אני בטוחה שתעשי זאת על הצד הטוב ביותר, ובאמת, כל הכבוד!

לימור רזניק

”שמה הרע של החטיבה תוקן”

לאביגיל,

... לפני שהגעתי לחטיבה סיפרו לי שהחטיבה היא קייטנה. זה היה אולי לפני שאנחנו הגענו, אך לא בזמננו. אנחנו למדנו היטב והתחנכנו כראוי. רוב הכיתות למדו היטב. באשר למשמעת, אף אחד הרי אינו מלאך, לכן, אפשר לומר בוודאות, ששמה הרע של החטיבה תוקן, אחרי שהמחזור שלנו הגיע.

כל טוב לך

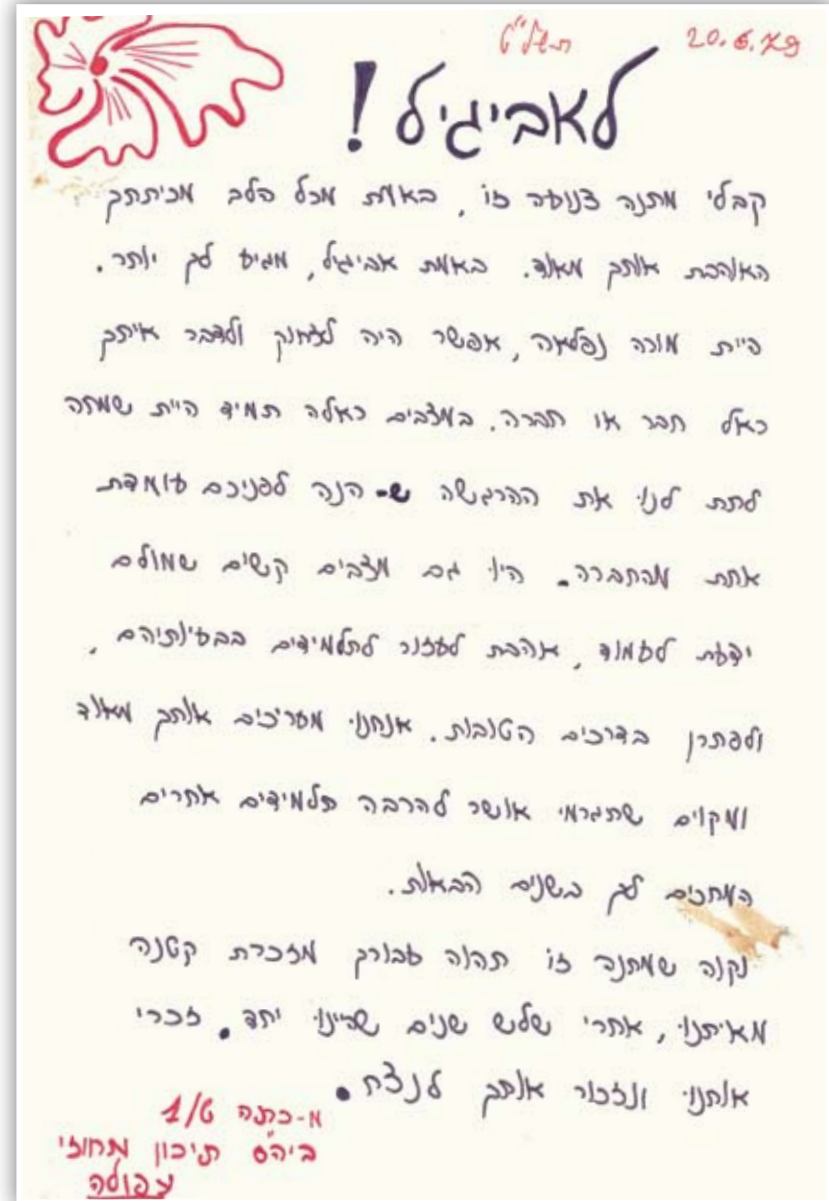
ולהתראות בשנה הבאה,

תלמידתך, עינת רוקח

(במשך הזמן נודע לי, שהיא עוסקת ברפואה).

בין תלמידי החטיבה היו שבאו מתוך עפולה וגם מהיישובים בסביבה, והיו ביניהם שהתקשו בלימודים וגם הפריעו לעתים במהלך השיעורים. בעבודתי כמורה ומחנכת חיפשתי כל הזמן אתגרים חדשים. אותם ילדים, בעלי הקשיים, היוו בשבילי אתגר חינוכי גדול, להפוך אותם לתלמידים רציניים ובעיקר - לבני אדם. ואכן, הם למדו לשבת בכיתה והפכו לתלמידים מן המניין וכן ממושמעים במידת האפשר. רבים מהם הגיעו להישגים מרשימים.

”אביגיל, היה לי מזל גדול שזכיתי למחנכת כמוך”

כשנכנסתי לראשונה לכיתה ז', עמדה לפניי מורה שלא הכרתיה. קראו לה אביגיל באב"ד. לא עמדתי על טיבה. כבר במהלך השנה הראשונה הרגשתי שהיא לא ככל המורים. היא כועסת ומענישה כשצריך, וגם משבחת ומחלקת מחמאות בזמן המתאים. נראה, שהיא חשבה הרבה לפני כל מעשה.

כשנכנסתי לכיתה ז', ידעתי שאצטרך ללמוד ולעבוד קשה כדי להגיע לציונים טובים. אני מאמין עד היום שרק בכיתה ז' ניצלתי את כל יכולותיי. ידעתי שאני לא רוצה לעבור לבית ספר מקצועי, כי רציתי להמשיך ללמוד בתיכון עיוני.

אביגיל, היה לי מזל גדול שזכיתי למחנכת כמוך. אני יודע, שתמיד הבנת אותי, ומקווה שמורה אחר יעניק לי במשך שלוש השנים הבאות יחס והתחשבות כמוך.

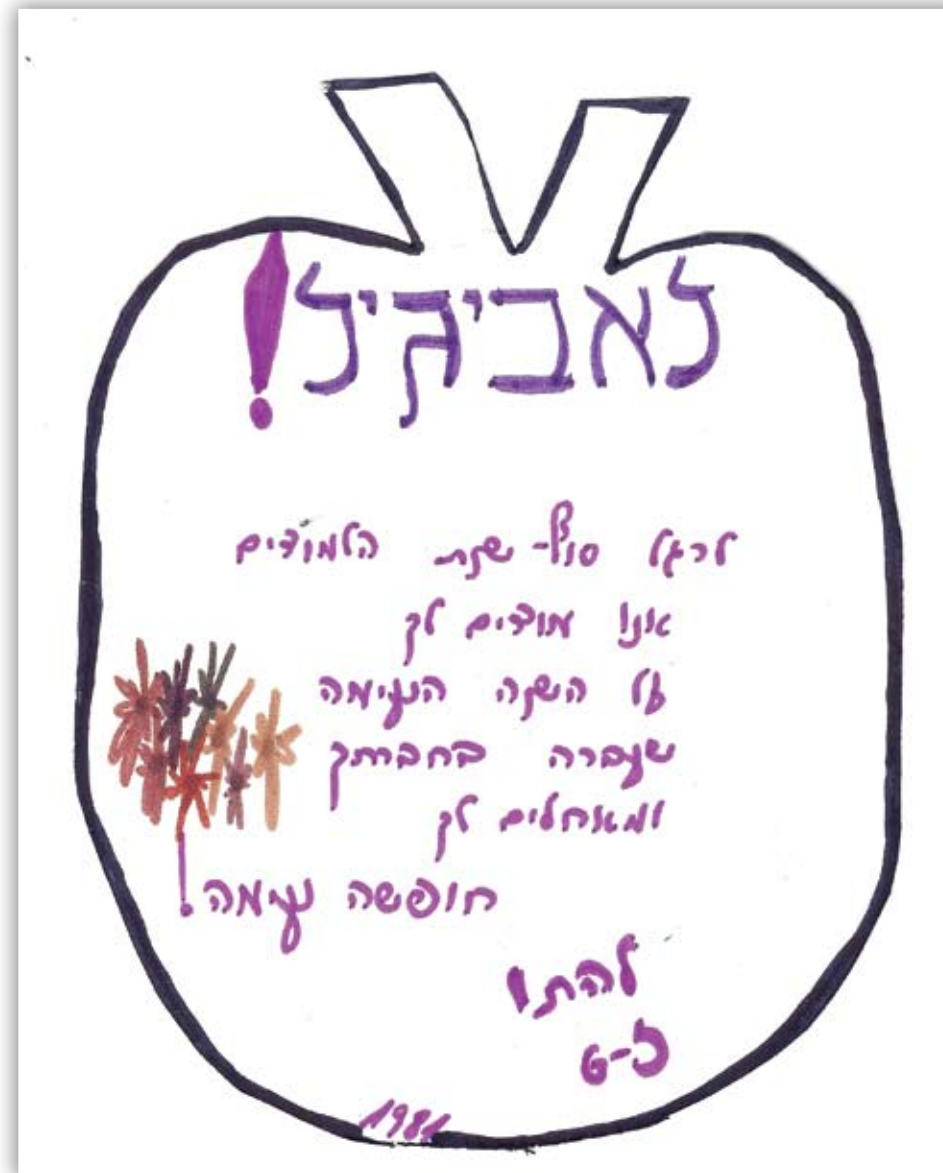
משה נקים

16.6.1981

לאביגיל!

הננו עומדים לסיים את השנה, ובעצם, עומדים אנו לסיים תקופה. עכשיו אני יודע, שתקופה זו שעברה ביעף והייתה רווית הנאה, היא תקופה בעלת משמעות. תקופה שבה קיבלנו ערכים (והרבה), תקופה שבה התחלנו להתבגר ולהפוך מילדים וילדות לנערים ונערות...

אקווה שגם את, אביגיל, נהנית לפעמים, והיית גם גאה בנו למרות מעשי הקונדס ושיגיונותינו המוזרים קמעא, שגרמו לנו,

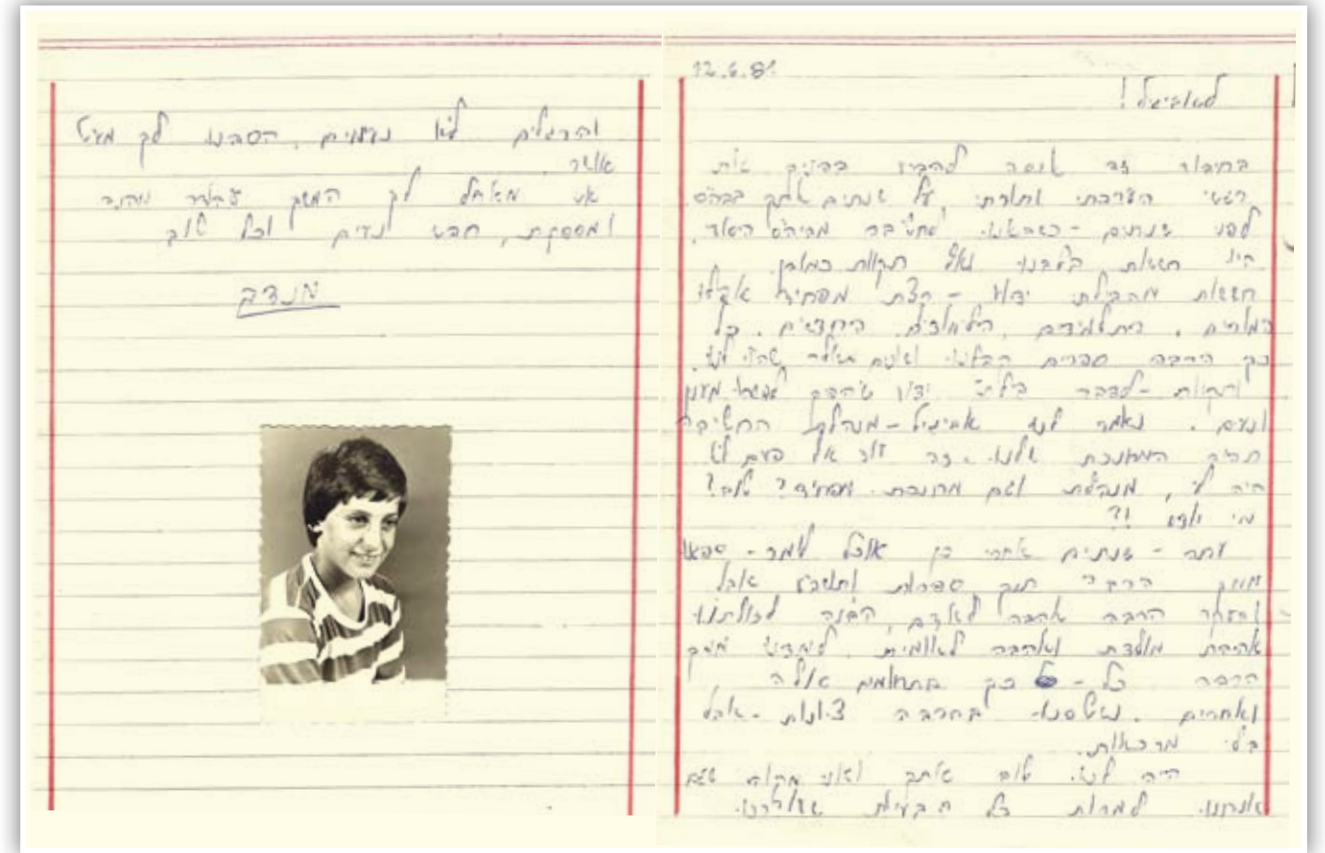

למשל, לברוח משיעור ערבית, או לגרום צרות צרורות למורה זו או אחרת.

לך, אביגיל, אאחל שהצלחה תמלא את חייך בכל מקום שתפני, ולעצמי אאחל שאפגוש אנשים כמוך.

היית לנו מורה ומחנכת מצוינת, תודה רבה וכל טוב!

איתי בק

”אלמלא הדחיפה שלך, הייתי יושב בצל”

בין התלמידים היו גם ילדים חכמים במיוחד, אך סגורים, נחבאים אל הכלים. כשאיתרתי ילדים כאלה, שהם בעלי פוטנציאל אך חסרי תעוזה, הטלתי עליהם מטלות מיוחדות. למשל, להרצות בפני הכיתה בנושאים מסוימים. בכך נתתי להם הזדמנות להפגין מעורבות חברתית וגם להבליט את הידע הרב שלהם. בזכות היחס המיוחד שנתתי להם, הפכו ילדים מקובלים ותלמידים בולטים גם בלימודים וגם בחברה.

עודד, למשל, היה תלמיד מוכשר, אך ביישן וסגור. הטלתי עליו משימה כבדת משקל, לחבר את חידון התנ”ך לכל תלמידי החטיבה, בהדרכתו כמונן. כאשר הושלמה המשימה, הסתבר שהוא כמעין גנוז, בעל ידע בלתי נדלה. בזכות הדחיפה והאחריות קירבתי אותו לתלמידים האחרים ועוררתי בו את הרצון ללמוד ולהצליח!!
וזה מכתבו לאחר סיום לימודיו בחטיבה:

אביגיל המורה שלי,

התודה העיקרית שאני חב לך לאחר שלוש השנים האלה, היא בעבור “הדחיפה” שנתת לי.

אני לוקה בחסרון מוחלט כמעט של שאפתנות, כך שאני חייב לקבל דחיפה ממשהו אחר כדי לרצותו, שכן לי אין שאיפות משלי. אלמלא הדחיפה שלך, הייתי יושב בצל כל ימי.

אלמלא את, לא הייתי כותב את הקטעים לעיתון. קרוב לוודאי שהם היו נשארים במוחי ומעלים אבק במגירות ראשי.

אלמלא את והתכלית שלי לרצות אותך, לא הייתי מטיל על עצמי את המעמסה הכבדה להתכונן לחידון התנ”ך, שכן אני, מטבעי, עצלן נוראי בשל היותי חסר-שאיפות.

אני חב לך תודה גדולה. ידעת למצות במשך שלוש השנים שעברו, את היכולת והפוטנציאל הטמונים בי; לא נותר לי אלא לקוות, שגם בעתיד ימצאו לי "דוחפים" כאלה, כפי שהיית את.

תודה רבה לך, עודד

(עודד הוא בוגר הטכניון)

גל העלייה הגדול של יהודי ברית המועצות בשנות השבעים הביא עמו ארצה מספר רב של עולים חדשים. רבים מהם הגיעו לעפולה. ומטבע הדברים גם לחטיבה. והאתגר הגדול היה לעזור להם להתערות ולהיקלט כאן. בין ילדי העולים מברית המועצות. זכורה לי לטובה תלמידה בשם יהודית (יוליה), שגם היא כתבה מכתב פרידה נאה, עד שקשה להאמין שכתבה אותו עולה חדשה. ונשאלת השאלה: האם אפשר לא להעריך עובדה זו? והרי המכתב לפניכם:

16.6.1981

לאביגיל היקרה!

אנו קרבים לסיום השנה, ולבי מלא רגשות תודה. לא ידעתי איך לבטא זאת, והחלטתי לחבר שיר הנקרא "למחנכת":

לאביגיל אשלח מכתב,
לעולם לא אשכחך,
בתוך נפשי יש צער רב,
כי אאלץ לעזבך.

לפעמים את גם כועסת,
אך ידעת גם מהר לסלוח,
ברגעים יפים שמחת אתנו,
ודברים קשים עזרת לנו לשכוח.

אני תמיד אזכור אותך,
את נדיבות לבך,
את החיוכים הנפלאים שלך,
ואת הרוך שבה מלאות עיניך.

ואז חיברתי את שירי,
מלא רגשי תודה,
זאת אכתוב למורתך,
מיוליה התלמידה
בהרבה אהבה.
ועוד כמה מילים ברצוני להוסיף:
על עזרתך בשעת משבר,
על חום ואהבה שנתת לי ברגעים שהיה לי קשה.
על הכול תודה רבה, רבה.
ממני בכבוד רב,

יהודית (יוליה) ליסינגר,
כיתה ח

”ספגנו ממך אהבה לאדם, אהבת מולדת ואהבה לאומה”

כאמור, השתדלתי לתת לתלמידים עבודות כתיבה ושיעורי בית, שיש בהם משמעות וערך נוסף. אחת מהן הייתה עבודת ”שורשים”. עבודה זו דרשה מהתלמידים להתחקות אחר שורשיהם ולנסות לחקור את תולדות משפחתם (זו הייתה האווירה והלך הרוח ששררו אז בארץ). התלמידים טרחו ועמלו קשה. הם נברו בארכיונים, חיטטו באלבומי התמונות המשפחתיים, וגילו עולמות חדשים. העבודה אמנם הוציאה מהתלמידים ”את הנשמה”, אך התוצאה הייתה מפתיעה ומרגשת, כשהילדים גילו לדעת מי היו הסבא והסבתא רבא שלהם, מה מוצאם וכיצד חיו.

מנהלת ומחנכת

בבית הספר ”אלומות” מילאתי תפקיד של סגנית המנהל, וכאן, בחטיבה, הייתי מורה (וגם תלמידה באוניברסיטה). ואחרי שנים רבות כמורה בחטיבת הביניים התמניתי למנהלת החטיבה. קיבלתי עליי את התפקיד לאחר התחייבותו של מנהל התיכון, שהיה גם הממונה עליי, שלא יפריע לי בעבודתי החינוכית, כי לא אוכל לשאת הפרעה בעניין עקרוני זה, כי חשוב היה לי לנהוג על פי דרכי וניסיוני. פרטים על עבודתי כמנהלת החטיבה כתובים בספרי ”מורה של כולם” בהוצאת ”טורקיז”.

12.6.1981

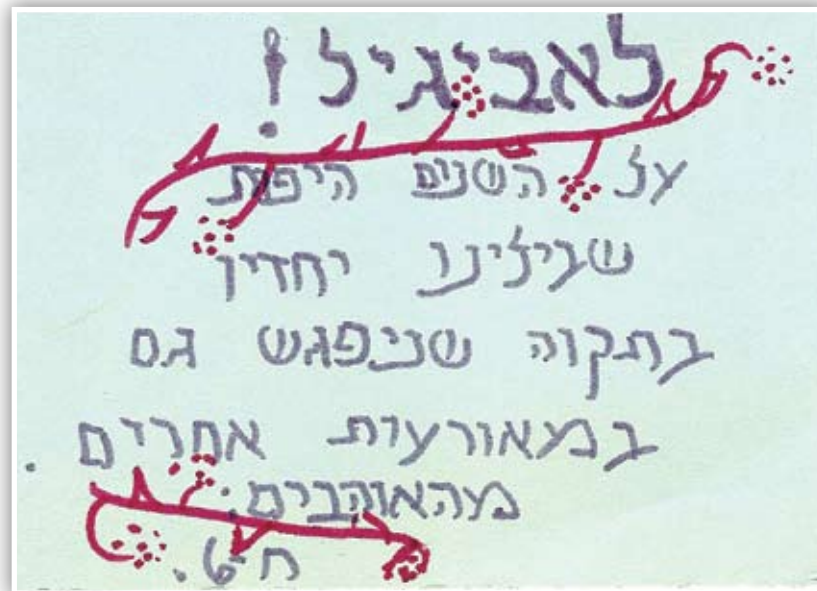
לאביגיל!

לפני שנתיים, כשהגענו לחטיבה, היו חששות בלבנו, חששות מהבלתי

ידוע - אפילו קצת פחדים היו לנו מהמורים, מהתלמידים ומהלימודים החדשים.

נאמר לנו שאביגיל, מנהלת החטיבה, תהיה המחנכת שלנו. מנהלת שהיא גם מחנכת, דבר כזה עוד לא היה לי. מפחיד? טוב? מי יודע?! שנתיים אחרי אוכל לומר: ספגנו ממך הרבה תנ”ך, ספרות ותושב”ע, אבל בעיקר ספגנו ממך אהבה לאדם, אהבת מולדת ואהבה לאומה. למדנו ממך הרבה. נשטפנו בהרבה ציונות, בלי מירכאות. היה לנו טוב אתך, ואני מקווה שגם אנחנו, למרות הבעיות פה ושם, הסבנו לך מדי פעם לא מעט אושר. אני מאחל לך המשך עבודה מהנה ומסקת, חופש נעים וכל טוב.

נדב

לאביגיל באב"ד,

אנו מודים לך מאוד
על שנה זו, שבה לימדת אותנו,
והכנסת אותנו למסגרת בית-הספר.
כמו כן השקעת הרבה מאמץ ועבודה
להרחבת השכלתנו הכללית.
נהנינו מאוד בשיעוריך.
יישר כוחך!

מכיתה ז'3 והמחנכת.

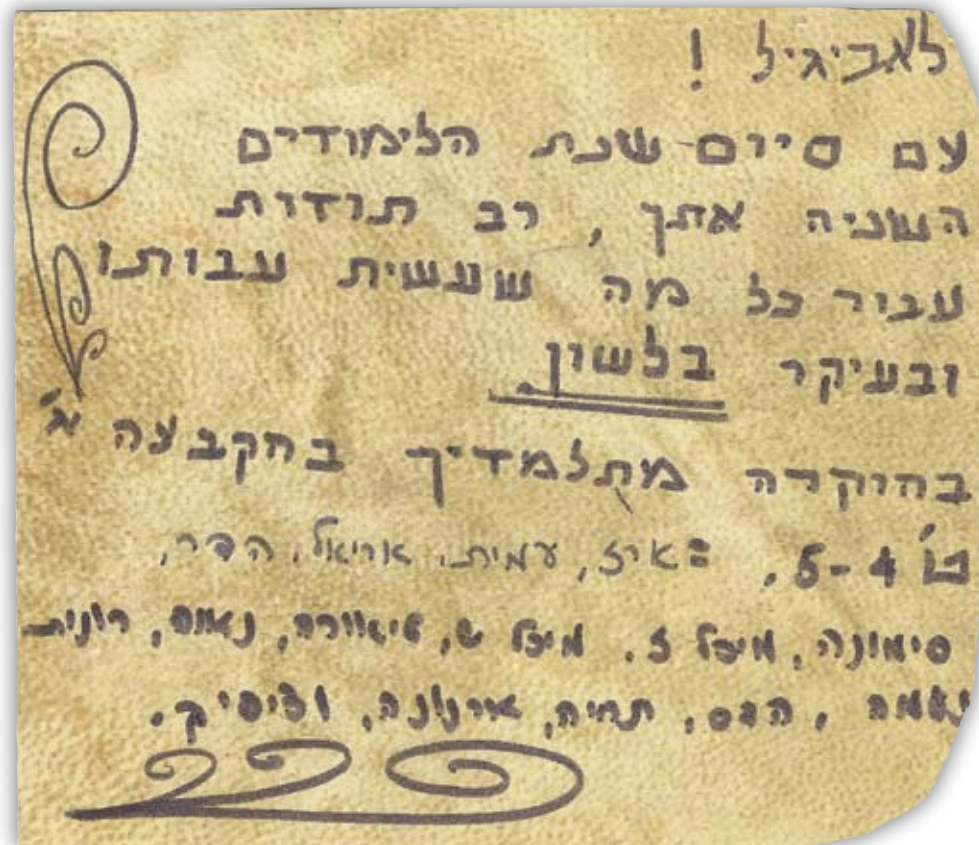
שנת 1983 הציבה בפניי אתגרים מורכבים. כמנהלת היה עליי לטפל
בבעיות רבות, החל ברמת התחזוקה והניקיון בבית הספר וכלה באיכות
ההוראה. בעוד אני מתמודדת עם הקשיים החלקתי ושרתתי את רגלי.
במשך כמה שבועות נאלצתי לשכב בבית, כשרגלי מגובסת. כאשר שבתי
לבית הספר, זכיתי לקבלת פנים חמה.

לאביגיל, מנהלתנו האהובה,

נוכחותך תמיד הייתה חשובה,
וכשעזבת אותנו בגלל הרגל
הורדנו לחצי התורן את הדגל.

בכל פעם כשנזכרנו בטובך,
ציפינו מיד לשובך.
ברוכה היית בצאתך,
וכך גם בשובך.

מילדי כיתה ז'1

”לא במעשים גדולים נשיג את הישועה, אלא דווקא בחיי היומיום”

ביוני 1983 נערך טקס בר־המצווה לתלמידי כיתות ז'. כיוון שהייתי ידועה בנאומוי בפני תלמידים, מורים והורים, חשבתי שנאום זה יהווה דוגמה להשקפת עולמי על דרכי החינוך.

ואלה היו דבריי בפתיחת הטקס:

מביטה אני ומתבוננת במאות הילדים בעלי העיניים הנוצצות משמחת היצירה, אך גם באחרים הנדחקים לקרן זוית. זכינו כולנו ללוות יומיום דווקא בשנת 'בר המצווה' שלהם.

בקרב העם היהודי שנה זו היא שנת תפנית וציון דרך בחיי הנערים. הנער נדרש לאחריות, והנערה - למצוות. לומדים הם לדעת משא מהו. להורינו היו פחות התלבטויות. הם השכילו להביט בכתוב, בדברי חוכמת הראשונים, ולנהוג על פיהם. אלא שמאז בואנו לארץ אבותינו, רצינו לבנות חיים חדשים, עולם חדש, שיהיו מתאימים לארץ חדשה.

ומכאן נובעות "החריקות". לא משום אדישות ואי־אכפתיות אלא דווקא משום רצוננו העז לראות בהתגשמות חלומנו, חלום של יצירת דור יודע, מבין ומשכיל, אך גם מתחשב ואחראי למעשיו. לא מרחוק תבוא הישועה, לא במעשים גדולים נשיג את המטרה, אלא דווקא בחיי היומיום השגרתיים, לכאורה.

על הנער והנערה ללמוד את מורשת אבותיהם, עליהם ללמוד את שושלת היוחסין של משפחותיהם, עליהם ללמוד את תולדות עמם שבע־התלאות, אך גם פורה המחשבה והיצירה. נוסף על כך עליהם ללמוד להיות ערניים למתרחש סביבם, תוך התחשבות בחלש ובאחר מתוך רצון ליצור סביבה נאה, המרחיבה את הדעת.

אני רוצה לראות בכם, נערים ונערות, שותפים לחיפושי הדרך, מתוך רצון לתרום את חלקכם בחיזוק החברה.

אני רוצה לראות בכם מקיימים את האמרה: "יפה תלמוד תורה עם דרך־ארץ".

אני רוצה לראותכם גם צוהלים ושמחים, שבעי רצון מחייכם בעלי הערך וממעשיכם. מי ייתן וזכות תהיה לנו שתראו בנו דגם שכדאי לחקותו. דווקא היום, כשעול כבד מונח על כתפי הנערים הבוגרים מכם, משאלת לב היא להעניק לכם המון: אהבה, דוגמה אישית, אך גם כיוון דרך למען תקל עליכם גדילתכם.

ולכם, ההורים, ברכות רבות ביומכם הגדול. בימינו אין נאחזים במימרה: "ברוך שפטרנו מעולו של זה." האחריות רובצת על כתפיכם וסימני השאלה הם רבים: כיצד לנהוג? מה לעשות ברגעי משבר? האם להיות הורים מקפידים על קלה כבחמורה או אולי להקל מעט את העול? יודעת אני שלהיות הורה מצליח אינו דבר פשוט, ועל כן לא עצה רבת חוכמה אעוץ לכם, כי קטונתי. נהגו, אפוא, כאשר עם לבבכם ומזגכם ועל פי מורשת אבותיכם, וזכרו את הנאמר על ידי חכמינו: "חנוך לנער על פי דרכו."

האם נוכל לנהוג בנער אחד בדיוק כמו בנער שני? לא ולא!

ואם נוסיף על כך את המשאלה: להיות שותפים נאמנים בעיצוב הדרך המכוונת שבה הולך בית הספר, הרי יהיו הישגי כולנו נפלאים. האושר יהיה מנת חלקנו, מנת חלקכם וחלקם של הנערים הניצבים כאן עתה.

מחנכות כיתה ז', שעליכן בעיקר הוטל המשא לחנך ילדים בתקופת המעבר מילדות לבגרות, תחזקנה ידיכן להמשיך בדרך ותהי עבודתכן ברוכה.

שנה קשה עברה על כולנו, אך אתן, זקופות הקומה וחדורות האמונה במעשיכן, לא נסחפתן למערבולת חילוקי הדעות, אלא המשכתן לשאת בעול, במאמץ ובמסירות אין קץ למען התלמידים. אתן מהוות דגם מחנך, הראוי להערכה ולהערצה. הרמתן את כבודנו כמחנכים, ועל כך אני אסירת תודה לכן.

ולך, זאב, שידעת ליישר הדורים, והקדשת לשם כך מאמצים רבים, הרבה

תודה והערכה. הצלחת ללכד את המחנכות והקרנת סביבך שלווה ותבונה. ימים רבים עוד לפנינו. טרם נסתיימה מלאכתנו. עוד דורות של תלמידים יביטו בנו כעל מחנכים, אל נא נכזיבם. ולכל ההורים שנתנו יד בהכנת הערב הזה והקשיבו היטב לדברים שנאמר, תודה, ושאו ברכה! מי ייתן ושנת שלום ושלווה תהיה מנת חלקנו.

להתראות במחזור הבא

אביגיל

(הערה: זאב היה מורה בחטיבה בהיותי המנהלת פרצו בינינו, לא אחת, ויכוחים על טיב ומהות החינוך. הוויכוחים היו איכותיים והייתה קיימת הערכה הדדית).

נטישתי את מערכת החינוך:

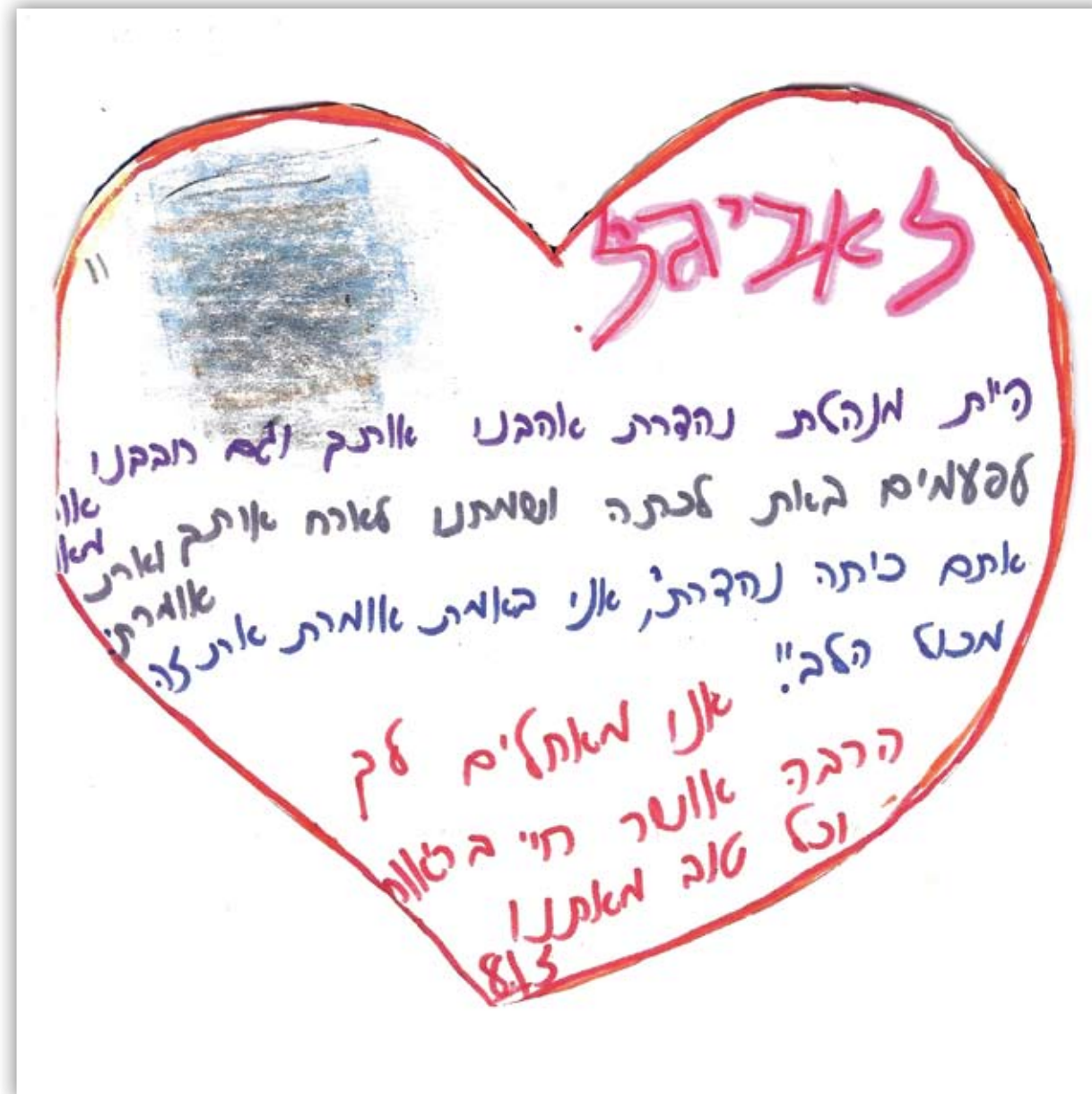
"בשבילי חינוך הדור נחשב חינוך בלי מרכאות."

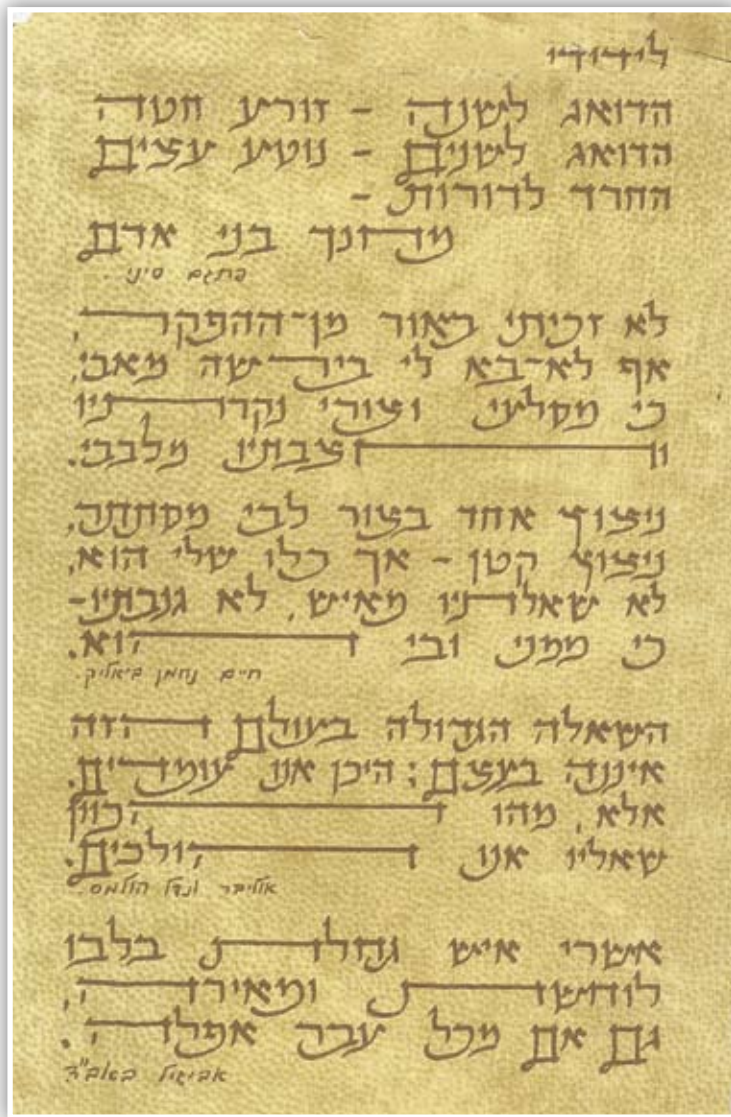
בשלהי תשמ"ד, יוני 1984, נטשתי את מערכת החינוך בהרבה כאב וצער על שהצרו את צעדיי במלאכת החינוך.

בתקופה שבה ניהלתי את חטיבת הביניים "בן גוריון" חל בבית הספר שיפור ניכר. המורים לימדו באווירה טובה, והתלמידים נהנו. תדמית בית הספר השתפרה, והוא זכה לשבחים. בישיבה שנערכה בעירייה שיבחו אנשי מנהל החינוך את ההתקדמות שחלה בחטיבה ואף ציינו את בית הספר כדוגמה וכמופת.

נראה שההצלחה שלנו הייתה לצנינים בעיני מנהל בית הספר התיכון הסמוך לחטיבה, שהחליט לנכס לעצמו את ההצלחה. נגזלה ממני הסמכות, זו שאפשרה לי לנהוג כאמונתית. כך נותרתי פגועה ומאוכזבת. נראה שהחזון ותחושת השליחות שפיעמו בי - כל אלה התנפצו אל צוק המציאות.

בכעס ובכאב נפרדתי מבית הספר וגם מהאידיאלים, שליוו אותי מאז

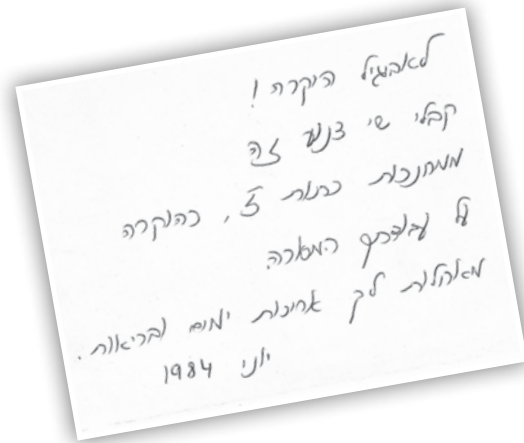
חולק למורים בצאתי לגמלאות.

החלה דרכי כמדריכה וכמורה, בייחוד התקשיתי להיפרד מעבודתי כמחנכת. בשבילי חינוך הדור נחשב חינוך, בלי מירכאות. את רגשותיי ותחושותיי העליתי על הכתב. בערב הפרידה מבית הספר וממערכת החינוך קיבל כל מורה דף מעוצב, שבו הובאו דבריי הבאים:

לידידי המורים,

עת מילות פרידה ארצה להשמיע, ייעצרו אלה במפתיע, כי אגל דמעה בבבת העין עם חיוך טמיר על שפתיים יהוו אלה המרקחת של חיינו הנפתלים. לא ככהן איש פשרות הייתי, אלא נביא זעם כוניתי. גם כאשר היטב כאבתי, לדרך הישר חתרתי. לא הכול בתבונה ראיתי וצפיתי, לא על כל השאלות יכולתי ועניתי. אך כצמחי השדה דור חדש ליוותי, והרבה אהבה, רחמים וחמלה להם נתתי. ל"א ועוד שנים בחינוך הדור נתתי, מיטב הימים והחיים שם הותרתי. המשיכו, הדרך לא סלולה, במחשבה, בחדווה ובתושייה.

אביגיל הנוטשת

"החינוך חייב להיות בראש דאגותינו"

מתוך הנאום שנשאתי במסיבת הסיום:

אני ניצבת בפניכם היום כאדם העומד בפני בוראו ביום הדין, וכפות המאזניים נעות מעלה-מטה, מטה-מעלה, ואני מתבוננת בהן, לאחר שאמרתי "די", אחרי שנים רבות בעולם החינוך, שנים ארוכות של מערכה בלתי פוסקת, שנים של לבטים, חיפושי דרך ותהיות: האומנם תיטה הכף הימנית, זו האוספת אל קרבה את ההצלחות והמעשים הטובים, או אולי, חלילה, תגבר הכף השמאלית, המבטאת את הכישלונות ואת גרימת הצער לזולת.

ואז אני משפילה את עיניי בכאב.

"כי האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו," אמר המשורר. מאז שלמדתי שתי שורות אלה, אני זוכרת את כור מחצבתי, את משפחתי ואת ביתי, ובעיקר - את הוריי, שלמרות תפיסת העולם השונה, שלהם משלי, הנחילו לי את היושרה ואת הדבקות במטרה, את להט העשייה, את הכוח להיאבק על צדקת דרכי, ואת הערך העליון של כבוד האדם באשר הוא וכבוד הילד כאדם. על כן חרדה הייתי תמיד לכל מוצא פי, אם במועדון התנועה, אם בכיתה או ברחוב.

עדין זכורים לי אותם מקרים קשים, שבתוך להט העשייה והמשא הכבד, פלטה לשוני מילה שפגעה בציפור הנפש של נער תועה, המעמיד פנים אדישים או חצופים. כבר אז כבד עליי לבי מאוד. היום נושאת אני בקשה ותחינה - אל יטביעו דווקא מעידות אלה את חותמם על נפשכם.

מאמינה אני בכל מאודי שהחינוך חייב להיות בראש דאגותינו. לא ייבנה עם ולא תיבנה חברה מפוארת, המכבדת את עברה וחרדה לעתידה ללא שימת לב מרבית לכל הקשור בחינוך. דרושים לכך משאבים חומריים, אהבה רבה וראש פתוח, וכן תחושת ייעוד של כולנו. לא נימלט מן ההכרח לטפח בעלי כישורים ולחזק חלשים, כי בנפשנו הדבר.

על כולנו עוברים ימים של משבר ערכים. מטבע הדברים הוא משפיע גם על המתרחש בין כותלי בית הספר. אך גם עתה מאמינה אני באמונה שלמה שבית הספר, למרות קשייו ותהפוכותיו, יכול לשמש זרקור לחברה.

ואתם, חבריי המורים, המטים כתף ונושאים בעול בתנאים לא ייאמנו, אתם הנאבקים מול שמונים עיניים בוחנות, חוקרות ומחפשות נקודת חולשה, המבקרות כל צליל וניד עפעף שלכם, המצפים לא אחת לצלול הגואל בגלל תנאי הלחץ הבלתי נסבלים. אתם, החייבים לבצע הוראות לא תמיד נבונות, העומדים מול הורים הדורשים, בצדק, לתת תשומת לב מיוחדת לילדם, אתם הצריכים לתקן "קלקולים", שלא בית הספר הוא מקורם, אתם המצפים להערכת החברה על פועלכם בתנאים הקיימים, לא אחת "זוכים" להיות נשואי ביקורת בפי כל פושקי שפתיים.

בגלל כל אלה נשחק כוחנו ונשחקים עמלנו ומרצנו, והברכה - רק לעתים תימצא במעשינו.

לכם אני רוצה לשיר שיר הלל ולברך את הנפש השוקקת עדיין, מקווה, מאמינה ועושה מעשים גדולים. הנכם עומדים כחומה אל מול מציאות עוינת.

ולכם, תושבי עפולה ועפולה עלית, שבילדיכם השקעתי למעלה משלושים שנה מחיי, ואת מיטב כוחותיי כדי להעניק דעת, שמחה ודרך חיים לילדיכם, היו ערים למתרחש, היו מעורבים בנעשה, הציצו מדי פעם בילדיכם, לבל יטעו בדרך.

הושיטו יד עוזרת ומעודדת לתת כוח נפשי ופיזי למורים ולמחנכים. זכרו! המורה הוא היחיד כמעט הסופג אל קרבו את כאב החינוך ואת כישלונו. ולבסוף - תודה לבורא עולם ולכל האנשים היפים בדרך, והם היו רבים, שבזכותם ניתן לי לחוש תחושת שליחות מהי, לחוש חדווה ואושר שיש לי חלק בעיצוב דור העתיד שלנו בארצנו. הרי בכך ראיתי את ייעודי, ומה עוד אבקש מגורלי?

אחיי (מימין לשמאל): חיים, יוכבד, אני (בצמות) וגדעון

ולך, הממשיך בדרכי בחטיבה, ישר שורות, השרש אהבה ורעות, הרחק תחושת הפירוד, הטבע חותמך המבורך ותיצור טעם וסקרנות בקרב תלמידך ובקרבתך.

אל תיתן לכוף את גבך פן יישבר, ורק אז תראה ברכה בעמלך. ולך, אישי יצחק, על שתמכת בי ללא ליאות לאורך כל הדרך, שנשאת וסבלת באהבה אין קץ את כל ימיי הקשים, ולא נלאית מלהקשיב ולעודד תמיד, תמיד...

לעולם כבוד ויקר,
אביגיל

"האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו". הוריי: יעקב בן חיים ורחל מלמד

פרישתי המוקדמת הדהימה את כל חבריי ומכריי. בייחוד נדהמו אנשי הצוות וחבריי המורים. שניים מתלמידי לשעבר, שהפכו למורים והשתלבו במערכת החינוך, ביטאו בכתב את רחשי לבם.

"אביגיל, שם נרדף לעבודה חינוכית"

מהיום שבו נודע לי שאת פורשת מעבודתך החינוכית, חושבת אני ומשחזרת -

לך, אביגיל, ללא ידיעתך המפורשת, ישנה השפעה רבה בדרך החינוכית שבה התחלתי אני ללכת, במיוחד בשנות עבודתי הראשונות.

נושאת אני מזוודה עמוסה בזיכרונות מתקופת הילדות: אביגיל המורה ב"אלומות", אביגיל המורה בחטיבה, אביגיל מלמדת ספרות, תנ"ך וחינוך.

אני זוכרת את קולך המתנגן בבלדה של טשרניחובסקי, בשירת ביאליק, בהקשת מקצב על השולחן, או כדי להמחיש ניגון אשכנזי. אביגיל היא גם אימא של מירי. אני זוכרת תקופות קשות של שנות ההתבגרות ושיחות מעניינות שהיו לי אתך ועם מירי, ילדתך וחברתי.

כשהתחיל "להתבשל" אצלי הרעיון להפיק ערב בסגנון "חיים שכאלה", רציתי אני להנחות ולכתוב בעזרתם של מורים רבים אחרים, אך אין ביכולתי לעשות זאת, כי לא כתיבה ולא נאומים הם כישורי. תמיד התקנאתי בך על כישרון הכתיבה ויכולת הנאום שלך. ניסיתי מאחורי הקלעים לפעול ככל יכולתי ולקדם את הרעיון מהצד הטכני והארגוני, אך עתה, שעות מספר לפני המסיבה, אני מלאת חששות, שמא מי שצריך להגיע, לא יגיע. שמא ההפעלה הטכנית לא תתבצע כראוי... החששות כה גדולים, כי לי, באופן אישי, וזאת את יודעת, חשוב האירוע כל-כך.

אמנם לפני רגע עזבתי את האולם, והוא מקושט ונעים, והכול אמור להתקיים כמתוכנן, אך אינני מוצאת מנוחה לעצמי. לכן, מתנצלת אני מראש אם משהו לא יהיה כשורה. הכוונה שלי הייתה טובה. אני בטוחה שתאמיני לי. אני רוצה שהמסיבה תהיה בדיוק כמו שהתכוונתי.

רציתי כל-כך לעלות על הבמה בשלב מסוים, לדבר ולספר מי היא אביגיל בשבילי ובשביל תלמידים כה רבים, אך גם כאן, אביגיל, אבקש את סליחתך - אינני מסוגלת לשאת דברים מול קהל, כשם שאינני מסוגלת לבטא כעת בכתב את כל אשר על לבי. כזאת אני. לכן פניתי לתחום המדעים, זאת למרות החינוך היצירתי וההדרכה הנהדרת שקיבלתי ממך לכתוב חיבורים - וזאת אינני שוכחת! אביגיל, אסיים ללא ברכות והכרזות -

פשוט שלך, בינה

(הערה: בינה הייתה תלמידתי וחברה של מירי, בת. לימים למדה באוניברסיטה וחזרה לחטיבה כרכזת חברתית. אך גם בזאת לא הסתפקה, והמשיכה בלימודים גבוהים.)

"חלוציות, התמדה ואהבה לארץ הקטנה, כל זאת בתלמידים מרביצה..."

אביגיל היקרה,

נמרצת, פועלת, עתים כועסת, אומרת: "אתם תצאו שנים-שנים", ותמיד עומדת בפתח הדלת, ובעינייה אוצרת אהבה, הבנה והרבה רוך וחיבה. לא נטעה אם נאמר, כי תורת ארץ ישראל הגשימה: חלוציות, התמדה ואהבה

במשך השנים נעשתה שושנה מורה בחטיבת ביניים בנצרת עלית, לימים הפכה מנהלת. יום אחד נזכרתי בתלמידתי לשעבר. התיישבתי וכתבתי לה מכתב. ביקשתי שתבוא לעזור לי בחטיבה, שהייתה במצב של הפקרות. זכרתי לה את ימי ילדותה.

כשיצאתי לפנסיה, איש לא האמין שאוכל לחיות יום אחד בלי בית הספר, אבל אני, מאז שהחלטתי על פרישתי, פרשתי גם מפעילות ציבורית ומעבודות אחרות שעסקתי בהן בהתנדבות, לצד עבודתי במערכת החינוך. במשך כל חיי, מאז גיל עשר, הייתי עסוקה וטרודה.

יצחק ואני באחד הטיולים בחו"ל

לארץ הקטנה, וכל זאת בתלמידים מרביצה בעזרת אמרי שפר ומעט מליצה. תדעו, "כי מציון תצא תורה", ומבית הספר "אלומות" מחזורים יצאו לתפארה.

וכך, בהרבה עקשנות, בהתמדה ובאהבה מחזורים-מחזורים בנתה אביגיל המורה.

השנים עברו-חלפו. שיחת טלפון קצרה למנהלת חטיבת הביניים בנצרת עלית, לשוב שלחה, "כאן אביגיל באב"ד מדברת, האם את זוכרת? שמעתי היום שאת מנהלת, אולי תקפצי לשיחה מעוררת?"

והתלמידה הקטנה של אביגיל המורה הפכה עמיתה למקצוע ההוראה, וכך נפגשנו פנים-אל-פנים לאחר עשרות שנים. עלו הרבה זיכרונות מאותם ימים. ואביגיל, כהרגלה, בכוח השכנוע שלה: "שוב, עזבי את ההנהלה, ובואי עבדי עם אביגיל המורה. אנו נהיה צוות, את תיזכרי ברטט איך עובדים עם אביגיל יומם וליל, ושתינו כבעבר נעשה חיל." לך, אביגיל, אומר בהתרגשות ובדמעה: "את בלבי חקוקה כמורה וכאישה. מדי פעם אותך אני מזכירה, כי לך קשורה העטרה בגלל עבר לתפארה. שימשת דוגמה לדורות של תלמידים, וגם הארה.

הרבה תודה ובהבעת תקווה, המשיכי ומשכי בעול באותה אהבה, באותה יוזמה, באותו רצון ותודעה. כי את, מעל לכול, היית פשוט, נהדרה."

**בהוקרה ובהערכה,
שוב אברהמי**

שושנה בלטה כתלמידה מוכשרת, חרוצה, בעלת כושר ארגון, פעילה מבחינה חברתית ואף ניגנה באקורדיון. עוד כתלמידה סייעה לי רבות והייתה מעין עוזרת אישית. כשמורה חסרה לפעמים, שלחנו אותה להיות ממלאת מקום בכיתות הנמוכות.

לאביגיל,

"אין איש שיגלה לכם דבר
 אשר אינו נח, ער למחצה, בשחר ידיעתכם.
 המורה הפוסע בצללי המקדש בין חסידיו
 לא מחכמתו ייתן, כי את אמונתו ואהבתו.
 אם אכן נבון הוא, לא יצווה לכם את חוכמתו.
 אך יכוון צעדיכם על מפתן חוכמתכם אתם:
 התוכן ישיח עמכם בידיעת השמים
 אך לא יוכל לתתכם את ידיעתו.
 המשורר ישיר לכם את קצב היקום כולו,
 אך לא יוכל לתתכם אוזן שתקלוט, וקול אשר מקצב יענה כהד.
 והבקיא בעולם הספרות יוכל לספר על מחוזות המשקל
 והמידה,
 אך לא יוכל להוליככם שמה, כי בינת האדם האחד מזולתו
 לא תצמיח כנפיים, ואף שידיעת האלוהים חובקת כול,
 נושא כל אדם בחובו ולבדו את ידיעת האלוהים
 והכרת העולם."

אביגיל,

כעת, כששנת הלימודים הגיעה לקיצה,
 אנו מאחלים לך חופשה נעימה.
 ואל תשכחי לחשוב עלינו כראוי
 בכל רגע פנוי.

מאתנו: תלמידי י"ב

פתאום התפנה לי זמן לקרוא ולכתוב; פרסמתי שלושה ספרים: "צל
 בירכתי הבית", "מורה של כולם" ו"אחותי רוחמה". נסעתי לטייל
 בארצות הברית וביליתי בחברת בני משפחתי. הייתי מאושרת.
 לכן סירבתי לפניו שזרמו אליי להמשיך להתנדב ולהיות פעילה בחוגים
 חברתיים. "לא מגיע להם," חשבתי לעצמי, "אני רוצה מעכשיו לנצל את
 הזמן למען עצמי. אני רוצה לקרוא, לכתוב, לצפות מעט בטלוויזיה, אני
 רוצה גם קצת להתבטל ואולי גם הרבה להרהר, ושוב להרהר בטיבו של
 עולם ו... עוד ועוד..."

בכך שחררתי את מצפוני.

ואולם יצר החינוך וההוראה טבוע בדמי. וכשנקראתי לתיכון כדי ללמד
 לשון את ארבע כיתות י' ולהכניס לבחינות הבגרות, התקשיתי להגיד
 "לא", ומכיוון שחזרו והפצירו בי, נעניתי בחיוב. הגעתי לכיתה ברצון,
 אך נתקלתי בבעיות משמעות, דבר שלא הכרתי. הבעיות היו כה קשות,
 שגרמו לי תחושה של חוסר אונים, עד כדי כך שכמעט נטשתי.
 "חבר'ה", אמרתי יום אחד לתלמידים, "אתם לא רוצים ללמוד, לא
 צריך." לקחתי את התיק שלי, הלכתי למנהל, והודעתי לו שאני הולכת
 הביתה.

הוא הזעיק את הילדים ואמר: "עד ששכנעתי את אביגיל שתסכים לבוא,
 זה הגמול וזו התודה?"

התלמידים דממו. בסופו של דבר יושרו ההדורים. הם התנצלו, וסיימתי
 בשמחה את השנה. תלמידי ארבע כיתות י' ניגשו לבחינות הבגרות.
 בסיום השנה שלחו אליי תלמידי כיתה י"ב את השיר הבא. אינני יודעת
 מנין לקוח השיר, אבל קריאתו מענגת אותי בכל פעם מחדש.

עוד בהיותי מורה, שאלו אותי לא אחת תלמידים ומורים, "מי את, אביגיל? הלוא אינך מורה כמו כולם, ספרי לנו מניין באת." לפיכך מצאתי לנכון לשלוח לתלמידי ולכמה מחברי המורים עותקים מהספרים שפרסמתי, המספרים את סיפור חיי ונותנים מענה לשאלות. בעקבות כך התחדש הקשר עם אחדים מהתלמידים ומהמורים. הם סיפרו לי מה עלה בגורלם ומה מעשיהם, מאז שסיימו את בית הספר.

להלן קטעים מתוך מכתבים שכתבה המורה נילי, שנחשבה מחנכת רצינית בחטיבה, ולכן מוערכת ומעורבת. מורה מעולה ואישה צנועה, שמעולם לא הבליטה את עצמה, אולם כל מלה שלה זכתה לתשומת לב ולהערכה. גם כושר הניתוח שלה נבון היה. כל משפט שלה בשיבת המורים, או בדיון אחר, היה לו ערך.

ערב ראש השנה, תשס"ג

אביגיל יקרה!

ברכותיי על הוצאת ספרך החדש "מורה של כולם". בעקבות ספרך הקודם, המרתק והמאלף, "צל בירכתי הבית", ציפיתי ואף מצאתי אותה רוח המפעמת גם בספר זה. כישרונך לבטא את מחשבותיך באופן רהוט ונוקב, ויכולתך להעלות מזיכרון פרטים כה רבים, מאפשרים לחוש את העבר כמציאות חיה. העברית הנפלאה שלך היא נכס, וכמעט שאיננה מצויה עוד. אהבתי מאוד לקרוא על התקופה, על הדמויות ועל המקומות, שאותם הכרתי מזווית ראייה שונה, כתלמידה בבית הספר יזרעאל בעפולה. כבת לעולים חדשים יכולתי לחוש שוב את רוח התקופה המיוחדת ההיא. הארת באופן בהיר את תנאי הקיום

הקשים, שהתקבלו אז כמובנים מאליהם וברוח איתנה. ניעורו בי הגעגועים לימים שבהם הצניעות וההסתפקות במועט היו אורח חיים. נהייתי מן החיוניות שבכתיבתך, מן הרעננות ומלהט האמונה, שלא נס ליחן. הזדהיתי עם תפיסתך החינוכית בנוגע לרוב הנושאים שהעלית, כפי שהיה גם בעת עבודתנו המשותפת. הפרקים העוסקים בחטיבת הביניים אינם קלים. הם חושפים שוב את כל הבעייתיות של המוסד המכונה: "חטיבת ביניים". כאב לי להיזכר בתלואי חטיבת הביניים של הימים ההם, ויותר מכך, כאבו לי מאבקך הקשים והמייסרים מול האטימות וכוחות הממסד. צר לי, אז והיום, על ההפסד של כולם בעקבות עזיבתך, צר לי על כך שמורה בשיעור קומה כמו שלך, מחנכת נפלאה, ואשת חינוך בכל רמ"ח אבריה, לא יכלה לשאת עוד בנטל הניהול הכבד מנשוא (לאחר ששבעה עשר מנהלים נטשוהו באופן דומה ומסיבות דומות).

אביגיל, לשמחתי הרבה, השתפרה החטיבה ללא היכר, כשחטיבת הביניים הופרדה מהחטיבה העליונה ונהפכה לעצמאית, בניהולו המעולה של רמי בן־גרא, נהנית החטיבה משיפור רב ביותר בתפקודה בתחומים רבים. העקרונות החינוכיים שלך, שעליהם לחמת בחירוף נפש, בעיקר בתחום טיפוח הפרט, העידוד ותשומת הלב לכל אדם, כל אלה קרמו עור וגידים, והם נושמים וחיים, ואני גאה על כך מאוד. אולי תהא זו לך נחמה פורתא, שחלומך וחזונך מתגשמים במידה רבה.

אביגיל, תבורכי על העבודה החשובה שעשית בכתיבת ספרך. מאחלת לך עוד שנים רבות של עשייה פורייה, בריאות וכל טוב.

**שנה טובה לך ולמשפחתך,
בברכה, נילי**

מכתב נוסף מנילי:

ספטמבר 2003

אביגיל יקרה!

זה עתה חזרתי מטיול משפחתי בצרפת. הספר שלך "אחותי רוחמה" ליווה אותי במהלך הטיול והעניק לי חוויה עזה, מיוחדת במינה ומרתקת. כל אחד מן הפרקים הוא עשיר ועמוק ומעורר תחושות עזות של כאב, של הזדהות, של הבנת המקורות שעיצבו את אישיותך. מידה רבה של אומץ היה בהתנהגותך לאורך כל הדרך. מידה רבה של תעוזה, של תבונה, של כוח רצון מעורר התפעלות. האנרגיה האדירה שהניעה אותך, למרות כל החסרים, הובילה אותך מתהומות העצב אל פסגת ההצלחה. היכולת להפוך חוויה קשה לאנרגיה חיובית היא תכונה מיוחדת במינה.

היכולת ללכת נגד הזרם, להבקיע דרך עצמאית ולהתמודד עם מכשולים כה רבים - כל אלה הם נכס. החוויות הקשות שעליהן כתבת הצריכו לא רק כוח רב כדי להתגבר עליהן, אלא גם אומץ לספר.

אני רואה בך סמל לכוח רצון, להתמודדות, להתחשלות, לניצחון. סיפורך יכול לשמש דוגמא ומופת, נחמה ותקווה לכל מי שמתמודד עם קשיים. קטעים רבים בספר היו כה נפלאים שבמשך שנים רבות נהגתי לקרוא בפני תלמידיי, בייחוד על החוויות בבית-הספר. התלמידים הקשיבו בפה פעור. ואני בכל פעם התרגשתי מחדש.

פרקים מספרך ליוו אותי לאורך כל הדרך כמחנכת, האירו את עיניי והשפיעו על היחס שלי כלפי התלמידים, ובייחוד בשמירה על כבודם. למשל, בפרק שבו סיפרת על הילדה תמר, שסירבה לשבת לידך. מאז, בכל פעם כשהחלפתי מקומות ישיבה בכיתה, זכרתי את הרגישות הרבה של התלמידים, ונהגתי במשנה זהירות כדי לא לפגוע בהם. השתדלתי גם להימנע מהערות העלולות לפגוע בכבודם של הילדים. תמיד

האמנתי בכוחו העצום של היחס האישי והאנושי, המניע להתקדמות ולהתפתחות. תמיד האמנתי שיש לכבד כל אדם באשר הוא, והספר שלך חיזק את אמונתי.

מעניין היה להשוות בין אביגיל שהכרתי כמורה, ובין אביגיל, הילדה הקטנה, המתמודדת לבדה עם עוולות של עולם המבוגרים. כבר אז התגלו בך אותם יסודות, שהפכו אותך למחנכת דגולה; הלהט בעבודתך, שניכר תמיד בכל דרכיך, הרצון ללמוד וללמד, ההנאה שבנתינה, דיבורך המתנגן והרהוט, וצליל קולך הנשמע ברמה ופורט על נימי הלב - כל אלה באו לידי ביטוי כבר בילדותך.

נהניתי מאוד מן העברית הרהוטה, שכבר איננה מצויה כמעט במקומותינו.

נהניתי מן הלשון התמציתית, המכילה את המרובה. גם הכריכה נאה ומלאת אווירה.

ברצוני להודות לך, אביגיל, על שכתבת ספר זה, ועל שזכיתי לקבלו ממך. אני מאחלת לך עוד שנים רבות של יצירה פורייה, ומאחלת לך בריאות טובה, הצלחה ונחת מכל בני המשפחה.

שנה טובה! נילי

16.10.2003

לנילי, הנפלאה במחנכים, חג סוכות שמח!

תודה רבה לך על שזכרת מדי פעם את המורה, שמעולם לא אלמונית הייתה, ואשר מסרה את מיטב חלבה ודמה למען הדברים שהאמינה בהם, ומי כמוך יודעת זאת?

אלא שהמציאות והחיים עושים את שלהם. באחד הימים נטשתי הכול, בטרם זמן, והסתלקתי מן המדמנה, כפי שראיתי אותה.

אודה, עשיתי ככל יכולתי כדי לחיות חיים רגילים, שיש בהם עניין בעיסוק זה או אחר. לשמחתי, הצלחתי להתגבר על המועקות ועל הכאב שעמם יצאתי לדרך של "כמעט עקרת בית." מעולם לא התרחקו ממחשבותי אלפי התלמידים שניסיתי להטביע חותמי בהם, אך גם לא עשיתי דבר כדי ליצור עמם קשר, חוץ מאמירת "שלום" בכל פגישה מזדמנת. לא לי לספר על פגישות עם תלמידים, מצטיינים וחלשים, שכל פעם מחדש הביכו אותי בחמימותם. אולי אלה הדברים שהעניקו לי כוח להשלים עם "התבטלותי." גם בהיותי "שאננה" בביתי, לא חדלתי מלהתעניין בנעשה בין כותלי בית הספר, אף שמעולם, כך נדמה לי, לא דרכה כף רגלי בחצרותיו.

את מרבית המורים אני זוכרת לטובה בזכות מסירותם ומאמציהם לשאת בעול הקשה של החינוך בעפולה.

לא אנסה לתת עצות כיצד לנהוג במחנך מסור, אשר נטש את המערכה לאחר שנים כה רבות שנשא בנטל, אך גם לא אלן על אי-התגובה לאחר שיצא לאור ספרי: "מורה של כולם".

דווקא מאנשים "אשר לא ידעו את יוסף" הגיעו תגובות, עד שאפילו אני, למודת ניסיון ומשברים, הופתעתי. והנה, יום בהיר אחד, הגיעה תגובה חמה ממך. את רכשת את הספר עוד טרם חילקתי אותו לכל המורים, קראת בו בעיון, ואפילו כתבת לי את דעתך עליו. לעולם לא תדעי מה עשו דבריך לנשמתי. עצם ההתייחסות שלך הרנינה את לבי; הנה קיימים בני אדם רגישים גם בין המחנכים, החוששים להביע את דעתם על הספר במלים חמות ומעודדות.

ואז חידשתי את ספרי "צל בירכתי הבית", ושלחתי אותו אליך בשמחה. תגובתך לא איחרה לבוא. ואני, כה נרגשת הייתי, עד שלא ידעתי מה לומר, ושתקתי.

והנה היום, חול המועד סוכות, הטלפון ממך הרעיד את מיתרי לבי. לא חשוב כלל מה אמרת, ההתעניינות היא החשובה.

נילי, תמיד היית הלפיד המאיר את בית הספר, ואם היו מורים רבים כמוך, וכמו עוד מורים פה ושם, פרצופנו היה נראה אחרת. היי שלום יקירה נילי, וגמעי מן החיים אך נחת.

שלך, אביגיל.

מתוך מכתבה של **עליזה טל**, שהייתה תלמידתי בשנתי הראשונה בעפולה עלית. כעבור שנים הפכה עליזה מורה ומחנכת בעפולה. אמה הייתה המטפלת של שני ילדיי.

12.1.2004

לאביגיל שלום!

את ספרך "אחותי רוחמה" קראתי בשקיקה ובעניין רב. הספר נגע ללבי לא רק בגלל תוכנו, אלא גם מפני שנחשפה בפניי תקופת הילדות והבגרות, שעיצבו את חיך כאישה, כאם וכמורה, תקופה שלא הייתה ידועה לי, אף שהיינו קרובות.

הרגשתי עצב וכאב רב, לעתים אף הזדעזעתי מכמה אירועים שציננת בספרך. כאבתי את כאבך -

1. כשאיחרת לבית הספר בגלל הדרך הארוכה והבוץ, ובכול זאת העמידוך בפינה.

2. כשנאלצת לעזוב את בית הספר, כי צריך היה לשלם.

3. כשרעבת ללחם בילדותך, וגם כשלמדת בסמינר חיית במחסור.

4. כשהגעת הביתה, זה היה לאחר פרוץ המלחמה, ואביך קיבל אותך באדישות בלתי נסלחת.

5. כשהשארת את משה, בנך התינוק, לבד בקיבוץ, והוא כמעט נחנק, ואיש מחברי הקיבוץ לא בא לקראתך.

הרגשתי את מאבקך הבלתי פוסק להוכיח את עצמך ואת נוכחותך במסגרת המשפחה במסגרת בית הספר, כמדריכה, בסמינר, בקיבוץ וכמורה. יחד עם זאת, חייך היו מלאי עניין ומגוונים מאוד, ונותרו לך גם זיכרונות טובים מבית הורייך:

● אביך עודד את ילדיו לדבר עברית ולדקלם יצירות.

● אהבת את אימך והערצת את סבתך.

● יצרת קשרים טובים עם אחדים מבני משפחתך.

● פיתחת רגש של אחריות כלפי אחיך ואחיותיך ולמעשה, עזרת להם להשתחרר מהבית ולמצוא את מקומם בקיבוצים.

● היית מעורבת בתנועת הנוער, עבדת עם נוער במצוקה, ונוכחת לדעת שיש ילדים שאיבדו את כל משפחתם ועברו את מאורעות השואה. מצאת בתוכך את כל הכוח שבעולם ואהבה כדי לעזור להם. הכרת הרבה אנשים טובים ויקרים שעזרו לך בעתות מצוקה.

● אהבתי את הדרך שבה תיארת את פגישתך עם יצחק ואת אהבתך. מינורי

כל-כך, נאיבי ועדין. דרך סיפורך האישי אפשר היה להרגיש את התקופה שבה גדלת, התקופה של טרום הקמת המדינה, של מיעוט יהודים בארץ ישראל. הכול היה כה פשוט, אך מלווה בתחושה של שליחות, שמשהו חדש וראשוני נוצר פה, וכל אחד צריך לתרום את חלקו.

לאחר שסיימתי לקרוא את ספרך "אחותי רוחמה", מצאתי את עצמי מעלעלת שוב בספרך "מורה של כולם". בכריכה יש תצלום של ערימת מחברות, וכפי שאני מכירה אותך, תמיד היית יסודית ודרשת מעצמך את המקסימום. עבודתך כמורה הייתה חשובה מאוד לנוכח גלי העלייה, שהגיעו לארץ בתקופה שבה הפכת מורה בישראל. העברית המשובחת שלך, הכתיבה הקולחת, האהבה למסורת ולתרבות ישראל, כל אלה הפכו אותך למורה ראשונה במעלה, וכך נזכור אותך לעולם.

**יישר כוח!
עליזה טל**

מתוך מכתבים שכתבו תלמידיי לשעבר:

אביגיל, שלום רב לך,

לאחר שקראתי בהנאה רבה את ספרך "אחותי רוחמה", ברצוני להביע בכמה מילים בכתב כהערכה ובהוקרה רבה. הכתיבה שלך יוצאת מהלב, וממש נוגעת בי בהרבה מאוד מובנים. אני לא מפסיקה להתפעל מההשקעה הגדולה שהשקעת בכל מעשייך ומתרומתך כמורה, ובעיקר כמחנכת.

יכולתי להזדהות עם ספרך. גם אני גדלתי והתחנכתי בבית הוריי בתקופה הקשה ההיא. ואולי פשוט שקעו החוויות אי-שם במעמקי זכרוני, ובזכותך יכולתי להעלותם ולחוות מחדש את תקופת ילדותי. במשך תקופה של ארבע שנים היית את המחנכת שלי בבית הספר היסודי "אלומות". ובאמת, אחרי קריאה בספרך, אני לומדת להוקיר את פועלך כדמות "אימא", ואני לומדת להעריך איך היחס שלך השפיע עליי כעולה חדשה.

מה שלא הצלחתי להבין אז, אני מצליחה להבין היום ולהעריך הרבה יותר את שעשית בשבילי ובשביל דורות של תלמידים. כזאת את, מאז ועד היום. זאת אישיותך המופלאה שהשפיעה על תלמידיך, ואני אחת מהם. אשרי התלמידים שזכו למחנכת כמוך.

**תלמידתך,
חנה הוך (סנסינו)**

18.9.2003

שנה טובה, מורתי היקרה,

בעודנו ילדים אין לנו היכולת להבין ולהוקיר את עומק ההשקעה שהמורים משקיעים בתלמידיהם. בחלוף השנים, כאשר חלה התפקחות, וגם הבינה מתפתחת, מגלים פתאום את עומק ההשקעה ואת נכונותם וכוונותיהם של מורינו והורינו. את חניכת אותנו באהבה, בהשקעה ובמסירות אין קץ, ואין זו מליצה.

אני מרגיש היום שהיית לי בעצם אימא שנייה; יש לך חלק נכבד מאוד בעיצוב אישיותי ואת לימדת אותי את עושר השפה.

הייתי ילד קטן, עולה חדש, חסר ביטחון עצמי, והשפה העברית הייתה לי לזרה. האמיני לי, הייתי צמא לדעת את השפה, כאילו הייתה מעין כרטיס הכניסה לחברה הישראלית וליהדות. זה מזכיר לי את שעות החברה בימי שושי, עת היית קוראת לנו סיפורים ומשלים בחן כה רב, עד כי היינו יושבים פעורי פה, כמי שחווים את הסיפור על בשרם.

זה מזכיר לי את שיעורי המולדת ושיעורי התורה, שהטמיעו בנפשי את אהבת הארץ והעם. מכאן הייתה קצרה הדרך אל הלב להנחיל את אהבת האדם באשר הוא בתוך בליל העדות בארצנו המתחדשת. הדברים הללו לא יסולאו בפז. מעל לכול, שימשת לי דוגמה למסירות ולהקדשת החיים למשימה ברמ"ח איברים.

לא אסתיר ממך, הנני מתרגש בכותבי מילים אלה. אכן, כתיבתי היא מתן ביטוי פומבי, שהיה מופנם, והוא מתפרץ מאליו. תמיד אזכרך כמורה שהשפיעה על חיי יותר מכל מוריי האחרים. היה בך הקסם הייחודי ליצור יש מאין בתנאים-לא-תנאים. לעניות דעתי, מעטים המורים המסוגלים לכך, ואני מודה לך שזכיתי להיות אחד הילדים שעיצבת ברוחך. תודה לך. אני מוחה דמעה, ואולי גם את. זה המעט שאוכל להעניק לך כתודה,

חנן

16.11.2003

למורה אביגיל היקרה, שלום רב!

קשה לתאר את גודל ההפתעה, כשקיבלתי את ספריך עם ההקדשה האישית, ואת המכתב החם שצורף אליהם.

אודה, נגרמה לי התרגשות רבה, לי ולמשפחתי. חזרנו ושאלנו את עצמנו:

איך זכרת אחרי כל-כך הרבה שנים? איך, באמת? הרי היית מורה ומחנכת לאלפי תלמידים, ובכל זאת זכרת אותי מהעבר הרחוק כל-כך... את הספר "מורה של כולם" סיימתי לקרוא. הספר שטף אותי בגל של נוסטלגיה, וחיזק את כל מה שכבר ידענו: שאת מורה ומחנכת מזן מיוחד ונכחד. אף פעם לא שכחתי את השעות שבילינו בביתך, ואיך קיבלת אותנו בשמחה, בחיוך ובמאור פנים, כאילו לא היית אחרי יום עבודה ארוך ומתיש. זכות גדולה נפלה בחלקי שאת היית מורה ומחנכת שלי כמחצית משנות לימודי ביסודי.

מאז נישואי אני מתגוררת בפתח תקווה, עובדת במרכז הרפואי "רבין" כטכנאית מעבדה בבנק הדם, ויש לי שני בנים בוגרים. אני מצפה לסיים את הספר "אחותי רוחמה". התחלתי לקרוא אותו, ואני מאוד אוהבת את מה שקראתי עד עתה. בכלל, אני אוהבת מאוד לקרוא ספרים, ואני רשומה בספרייה העירונית. אסיים בתודה גדולה. גרמת לי אושר רב,

רחל זוסמן

אביגיל, מורתי היקרה!

שמחתי לקבל את ספריך: "מורה של כולם" ו"אחותי רוחמה". התחלתי לקרוא את הספר הקרוב יותר ללבי: "מורה של כולם", והתרגשתי מאוד. הספר החזיר אותי לימי בית הספר "אלומות", שהיה לי טוב בו כל-כך. אני זוכרת את הלך הרוח בכיתה, אשר היוותה קיבוץ גלויות, ואת, ברגישות ובחכמה עילאית, ידעת לגשר ולקשר בין כל התלמידים וליצור אווירה כה טובה. את דאגת לתלמידים החלשים, וביקשת מהתלמידים הטובים (היה לי הכבוד להיות ביניהם) שיסייעו למתקשים בהכנת שיעורי הבית. לי ייעדת את התלמידה דינה. ובאמת,

הזיווג הצליח. סייעתי לה, וזכיתי בחברה.

הייתה בכיתה התייחסות אישית לכל ילד כבן-אדם - ערך שאין לו מקום בחברה ההישגית שלנו. אולי הוא קיים מעט בחינוך המיוחד. ייתכן שזו הסיבה שאני פניתי לחינוך המיוחד, אחרי שנים שבהן עבדתי כגננת בגן חובה בבית החולים "העמק" שבעפולה (גן שנועד לילדי הצוות של עובדי בית החולים). בהמלצת הפיקוח נשלחתי ללמוד חינוך מיוחד. אני מלמדת כיום ילדים לקויי שפה וחשיבה, ומוצאת עניין רב: ילדים מגיעים לגן בגיל ארבע, לעתים גילאי חמש ושש, והם אינם מדברים, או שיש להם קשיים בהיגוי, בחשיבה ובעיבוד המידע. בגלל המוגבלות הם סובלים מדימוי עצמי נמוך, וכאן, בגן, זה המקום לעודדם ולהביא אותם לאמונה בכוחות עצמם וביכולתם. אני מנסה להכין את הילדים לכיתה א', ולהביאם לרמה כזו, שיוכלו להשתלב בכיתה רגילה.

אביגיל יקרה, אשמח מאוד אם תרצי לבקר בגן שלנו.

אני מאחלת לך בריאות טובה, אריכות ימים, ומקווה לשמור על קשר.

ממני מכל הלב, שרה מעוז (ברזינר).

נ.ב. אמי, המתגוררת עמי, עדיין זוכרת אותך מאוד לטובה, וביקשה לשלוח לך ד"ש.

23.11.2003

לאביגיל,

המורה היקרה שלי, המחנכת הנערצה עליי, השלום והברכה,

חלפו להן עשרות שנים, והנה אני נושק לגיל שישים. יש לי ילדים ונכדים, ובכל זאת, הסופרלטיבים שבהם כיניתי אותך אינם מליציים, הם אמיתיים.

למורתי אביגיל,

תודה ששלחת את ספריך ויצרת קשר עם תלמידך לשעבר, מעשה מרגש בפני עצמו. התיאורים בספר "מורה של כולם", בייחוד בתקופה המתמייחסת לשנים שבהן למדנו ב"אלומות", היו מדויקים ומרגשים, כמו כן תיאור דמותו של בצלאל, המנהל ז"ל, מדויק להפליא. אכן איש קשה היה ובעל עקרונות ברזל, שלא ניתן להסיטו. אם ילד לא הופיע בכיתה, בצלאל הופיע אצלו בבית.

כילד לא ניתן לי לעמוד על טיב יחסיו עם הסגל של בית הספר, אך נדהמתי לקרוא בספרך כיצד סירב המנהל להשאיל לך ספר, השייך לספריית בית הספר ועל השעות שהמנהל הוריד משכרך, זאת למרות העובדה שנשארת עשרות שעות עם תלמידים, ללא תשלום. אך זה היה האיש, ולא ניתן ליטול ממנו את הישגיו בתחום החינוך, שהם גם הישגך. הקמתם דורות של תלמידים שהפכו אזרחים למופת, ועל כך תודה לך. אנו, כילדים, לא היינו מודעים למצוקות האישיות ולקשיים שאת התמודדות, כפי שכתבת בספרך. רק היום, בפרספקטיבה של חמישים שנה, אנו יודעים להעריך את המאמצים שהשקעת ואת ההקרבה האישית למען חינוכנו, ועל כך נתונה לך תודתי האישית.

אביגיל, אותך אני זוכר כאימא דאגנית, אבל גם כמחנכת קפדנית, בייחוד הקפדת על עברית רהוטה. בטקסטים שכתבת לכבוד הטקסים שהתקיימו בבית הספר, את, אביגיל, הצבת רף גבוה לדור הבא של המורים. יש בי רק הכרת תודה, שנזדמנה לי מחנכת כמוך, ולו לשנה אחת. עדכון: היום אני נשוי באושר לאישה נפלאה בשם בלה, אב לבת ושני בנים, סב לשני נכדים. עדיין עובד בתעשייה האווירית לישראל, מזה שלושים ושש שנים.

ושוב תודה ומקווה להתראות ולהמשיך את הקשר,

יצחק מראשון לציון

והנה, הצלחת להפתיע אותי; כשקיבלתי את ההודעה, שחבילה מצפה לי בסניף הדואר, ושם משפחתי: ויזל הופיע על ההודעה, הבנתי שהדואר נשלח מאדם הקשור בעברי הרחוק, אך להפתעה כזאת, לא ציפיתי. פתחתי את העטיפה, ראיתי את הספרים, קראתי את מכתבך הנלווה ולא ידעתי נפשי מרוב התרגשות.

רעייתי כבר החלה לקרוא את הספר "אחותי רוחמה", ואני ממתין ליום שבת כדי לקרוא את הספר "מורה של כולם". אני מודה לך שחשבת עליי. גם אני חושב עליך, ומה חבל שאנו רחוקים זה מזה, מה שמונע לקיים קשר הדוק.

אני זוכר את ביקוריי בביתך בהיותי תלמידך, ואת יודעת שביקור של תלמיד בביתו של מורה מותיר בו רושם עז. אני זוכר את בעלך ואת בנך החמוד והשובב.

לכנס שארגנו שניים מחברי הכיתה המקבילה כתבתי מקאמה, שבה ניסיתי לתאר ולהמחיש את האווירה שהייתה, את המורים והתלמידים, וכמובן - איך לא - את מוזכרת לטובה.

באשר אליי, אני גר בבאר שבע כשלושים ושמונה שנים. אני עובד בקריה למחקר גרעיני בנגב. (באתי מעפולה, עיר הגרעינים, ואני עובד בקריה הגרעינית). יש לי שתי בנות ובן. מבנותיי יש לי נכד ונכדה, ויש לנו בן סטודנט להנדסת חשמל.

אחת מבנותיי גרה בהוד השרון. היא מורה לחינוך גופני, ומלמדת, בין היתר, בבית ספר בפתח תקווה. יחד אתה מלמדת מורה ושמה רוחמה, שגרה בשכונת "מחנה יהודה". היא תימנייה גזעית, ואישה רבת כישרונות. (ביקשתי מבתי שתשאל אותה אם היא מכירה אותך).

הייתי רוצה לדעת עליך יותר, לשם כך אתקשר בימים הקרובים.

באהבה רבה,

תלמידך אפרים זיו (ויזל)

10.12.2003

אביגיל יקרה, המורה לחיים!

שמחתי מאוד לקבל את מכתבך ועוד יותר - את שני ספריך. אכן, זו הייתה התרגשות מיוחדת. הרגשתי שזכות גדולה נפלה בחלקי לקרוא את הספרים שאותם כתבת. הם ריתקו אותי.

כשקראתי את ספריך, חשתי את קולך המהדהד, כאילו את עומדת לפניי וקוראת בקול (כמו בילדות) ונמלאתי געגועים. השפה הרהוטה והסגנון המוכרים כל-כך והבלתי נשכחים.

ספריך החזירו אותי אל עברי. בנקל יכולתי להזדהות עם ילדותך, כפי שתוארת בספר "אחותי רוחמה". קטעים נרחבים ממנו נגעו גם בי וסחפו אותי לימים עברו, לטוב ולרע.

מהקריאה בספר הבנתי יותר את אישיותך המופלאה. הבנתי מדוע עמדת על עקרונות אלה ואחרים, יכולתי להבין מדוע ומנין נבעו העקשנות וההתמדה שלך (ועל כך תבורכי). כמו-כן למדתי מדוע חשוב היה לך להקנות לנו ערכים, הרגלים ונימוסים, ואני כתלמידתך, "לקחתי" ממך אותם עקרונות וערכים ואותם נימוסים. גישה זו והתייחסות אחרת כלפי הילדים, הקניתי גם אני לתלמידיי.

לא לחינם כיניתי אותך במשך כל שנות עבודתי בהוראה: "אביגיל - מורה לחיים". מהרגע שבו התחלתי לעסוק בהוראה, את שימשת לי מודל לחיקוי. תמיד אמרתי, "אני רוצה להיות מורה כמו אביגיל", ותאמיני לי, חיקיתי אותך ויישמתי, הלכה למעשה, את מה שלמדתי ממך, החל בשירים שלימדת אותנו וכלה בהגייה הנכונה של אותיות ומילים. הקפדתי כמורך על קריאה מוטעמת ונכונה, על טקסים מכובדים, על הצגות לסופי שנה, ועל אלה ועוד אני גאה ומאושרת ומודה לך.

אביגיל יקרה, תקצר היריעה מלהכיל את מה שספגתי ממך והנחלתי לתלמידיי. ושוב אני חוזרת ואומרת בפשטות, היה לי ממי ללמוד.

לא אחת אמרתי למנהלים ולמפקחים שלי: "למדתי זאת מהמחנכת שלי בבית הספר היסודי, שלימדה אותי במשך ארבע שנים!" כל-כך הרבה שנים עברו מאז. תמיד רציתי להודות לך, והנה הגיעה ההזדמנות.

אביגיל יקרה, אני ממש מצדיעה לך על הדרך הארוכה שבה צעדת עד להיותך מחנכת כה דגולה, יישר כוח! אני מודה לך על שנפלה בחלקי הזכות לקרוא את ספריך ומאחלת לך ולבני משפחתך בריאות ושמחת חיים.

ד"ש מיוחדת מאמי, שתמיד מספרת בשבחך. אשמח להיות אתך בקשר. אני מרגישה שיש לי הרבה לספר לך, ושיש לנו נושאים רבים ומשותפים לשיחה.

היי שלום

בהערכה ובאהבה רבה,

שלך, אסתי

אסתר סיני (שמע-ציון)

ירושלים 13.12.2003

אביגיל ויצחק היקרים,

אביגיל, מעולם לא היית מורתי במובן הפורמלי של המילה, היית בשבילי מורת-דרך, מחנכת, מודל לחיקוי ודמות להערכה.

שנינו התוודענו זה לזה בנסיעותינו המשותפות באוטובוס, בדרכנו חזרה לעפולה-עלית. אני לא מתבייש לגלות לך עכשיו, שלא יכולת לפגוש אותי בבקרים, כי בדרך כלל (פרט לימים גשומים), ירדתי לעפולה ברגל יחד עם אחי ששון, הצעיר ממני בשלוש שנים, וזאת על מנת לחסוך כחמישים אחוז בהוצאות הנסיעה.

קרה ושנינו ישבנו על אותו ספסל באוטובוס. אני מניח שזו הייתה יוזמה שלך, כי באותה תקופה בקושי הרשיתי לעצמי להביט ישירות בפניו של מורה מפאת כבודו, שלא לדבר על ישיבה לידו. אני מניח שאת היית זו שפתחת בשיחה, ולא אני, שהייתי ביישן אפילו בקרב חבריי הבנים בכיתה. ("כולו" עולה חדש מארץ, שנחשבה כנחשלת, ובוודאי גם אני נחשל).

תוך כדי שיחות אזרתי אומץ לשאול אותך אם יש לך אטלס, או אינציקלופדיה עברית, או ספרי פרשנות לתנ"ך. נדהמתי לשמוע שיש לך את כל הספרים החשובים האלה. (לנו היה רק מילון של אבן-שושן ותנ"ך מלא, ואני מודה לאבי שעשה מאמץ כספי רב כדי לרכוש אותם). פעם הזמנת אותי לביתכם החדש. אני, שעזו היה רצוני להצליח בלימודים, קודם כל בשביל עצמי וגם כדי לגרום הנאה להוריי ואולי גם כדי להתקבל לחברת הוותיקים בזכות ולא בחסד, (על כן מחברותיי ברוב המקצועות, במיוחד במדעים ובמתמטיקה, היו מקור להענקות). אני, מאיר הביישן, העזתי להיות חצוף ולהשתמש בספרים שלך. ולא רק זאת. מאחר שלכם היה כבר חשמל, ואנחנו, שגרנו בצריפים, עוד לא חיברו אותנו לרשת החשמל, ונעזרנו באור עששיות בהכנת השיעורים, נעניתי להצעתך הנדיבה להכין שיעורים אצלכם בבית.

כמה פעמים בשבוע שהיתי בביתכם במשך שעות הערב, כדי להכין שיעורים ולהשתמש בספרי העזר שלכם. לא פעם התאחרה השעה, ואתם כבר הלכתם לישון עם בנכם הקטן, ואני נשארתי בסלון. כשסיימתי, יצאתי על קצות האצבעות וסגרתי בשקט את הדלת אחריי.

ב־1954 חיברו אותנו לחשמל, אבל אני המשכתי להגיע לביתכם ולהכין שיעורים אצלכם, גם בגלל ספרי העזר וגם בגלל השקט היחסי בביתכם (באותה תקופה חיו תשע נפשות בבית שלנו).

בהזדמנות זו אני רוצה להביע את תודתי ואת מלוא הערכתי לאישך

יצחק, שבעצם גם הוא ויתר על נוחיותו ופרטיותו. את הלוא היית מורה "משוגעת", אבל למה הוא?

בספרך "מורה של כולם" את מתייסרת שמא פגעת, או שלא טיפלת כשורה במי מתלמידיך, ואף ציינת מקרה שבו תלמיד גורר טינה כלפיך מאותם הימים.

גם אני סוחר לב כבד על מורתי מכיתה ו'. בשיעור גיאוגרפיה, בפרק המזרח התיכון, למדנו על עיראק. המורה שאלה: "מה הם הדברים החסרים בבגדד?" איש לא ידע, וגם אני לא. המורה אמרה שבבגדד אין אבנים, יש רק חול שמהם מייצרים לבנים. הסכמתי אתה. אחר כך הוסיפה המורה ואמרה: "בבגדד אין מים זורמים בבתי ואין ברזים." כאן התערבתי ואמרתי לה שבביתנו, בבגדד, היו מים זורמים ושלושה ברזים. המורה לא קיבלה את הערתי והוסיפה, שאני כנראה, "ממציא" או "מדמייך", שכן אפילו בספר הלימוד כתוב כך. ובאמת גם בספר נכתבה אותה שטות. מובן ששתקתי.

במהלך שנותיי בבית הספר שמעתי עוד כל מיני "פנינים" על "נחשלותן" של ארצות מוצאינו, דבר "המוכיח" גם את נחשלותנו, אנו העולים, והתלמידים בפרט. זכורות לי הערות בנושאים: חשמל, רדיו, ממטרות ועוד, כאילו המוח הציוני-מערבי בלבד הוא שהמציא ומשתמש בהם, בעוד שפריטים אלה ואחרים נמצאו בביתנו ובבתים רבים בשכונתנו בבגדד (ואנחנו השתייכנו למעמד הבינוני-נמוך בקרב יהודי עיראק).

ולסיום, את מספרת בספרך על אבי שהיה חלבן והחליף את מקצועו לספר. ובכן, אבי מעולם לא היה חלבן, תמיד עבד כספן. יחד עם זאת, יש בסיס עובדתי לטעות שנוצרה. לאבי מעולם לא הייתה מספרה בארץ (בקושי הספיק לו הכסף בשביל לשלם לחברת "עמידר" בעבור המגורים), לכן הוא כיתת את רגליו (בעצם נסע על אופניו) מבית לבית, וסיפר אנשים

בבתיהם. פעמיים עד שלוש פעמים בשבוע נהג לנסוע באופנוי למושב תל-עדשים והיוגב ולספר את אנשי המושב. בנסיעות אלו נהג גם לקנות מעט ירקות, עוף וחלב. בוודאי חרוטה בדמיוןך נסיעתו באופניים בדרכו הביתה, כשהוא מתאמץ ומתנשף בעלייה הקשה באזור בית-החולים, כאשר על הסבל, מאחור, תלויים שני שקים גדולים משני צידי האופן האחורי, ועל הכידון, מצד אחד, נמצא תיק של כלי עבודתו כספר ומן הצד האחר - כד של ארבעה ליטרים חלב. עד היום אינני תופס איך הוא עמד בעומס ובמאמץ האדיר הזה, אחרי יום עבודה מתיש, אחרי שעות של עמידה על הרגליים ורכיבה של עשרות קילומטרים. כפי שפתחתי, אינך חתומה על אף אחת מתעודותיי, אבל את בהחלט תופסת מקום של כבוד בחינוכי ובעיצובי, יותר ממחנכים רבים. ועל-פי בקשתך, קצת עליי:

בסוף שנת הלימודים השנייה באוניברסיטה, חיפשתי עבודה חודשית יציבה, כך התחלתי בשליש משרה בהוראת מתמטיקה בבית הספר החקלאי עין-כרם. כבר אחרי שנה עברתי למשרה מלאה, עד שהגעתי למשרה וחצי. מאז הנני עובד באותו מקום במשך שלושים ותשע שנים ברציפות, כולל ארבע שנות השתלמות. במשך השנים שימשתי בתפקידים רבים בבית הספר; כיהנתי כסגן-מנהל במשך שנים רבות, כמנהל בית הספר במשך חמש שנים וכמנהל הכפר, כולל ניהול בית הספר, במשך שנה ויותר. בגלל וויכוחים עם הממונים עליי, שלא תאמו את רצונותיי ודעותיי, החלטתי לצאת לחופשה ולהמשיך לעבוד רק כמורה ומחנך. לא הסכמתי לחזור לניהול, גם כאשר הוכחה צדקתי וקיבלו את מרבית המלצותיי.

מאז, במשך כחמש עשרה שנים, אני רק מורה, מחנך ומרכז המגמה למתמטיקה בבית הספר. עם התפטרותי מהניהול עבדתי במקביל, במשך כמה שנים, כמדריך ארצי למתמטיקה בבתי הספר ההתיישבותיים,

וכשמונה שנים עבדתי בהדרכת מורים בפעילויות מטעם הטכניון בכל הארץ. כמו-כן עבדתי בכמה מכללות בירושלים, בפרויקטים מיוחדים. בחמש השנים האחרונות (כנראה בגלל הגיל) הפסקתי את כל עיסוקי מחוץ לבית הספר.

בבית הספר הכרתי את אשתי, שתחיה, וביחד גידלנו ארבעה בנים נפלאים. מאז נישואינו אנו גרים בכפר הנוער. בינתיים גם אפרוחינו גדלו. הבכור מהנדס תעשייה וניהול ולומד לתואר השלישי. במקביל, בעזרת אשתו, הביאו לנו שלוש נכדות ונכד. הבן השני סיים תואר בחינוך מיוחד ועוסק במקצוע, ויחד עם אשתו הגנת זיכו אותנו בנכדה. הבן השלישי לומד עבודה סוציאלית במכללת תל-חי, והצעיר התחתן לפני חודשים מספר ועובד כאחראי ביטחון ב"הדסה".

לא ליקקנו דבש בילדותנו, למרות זאת, כשאני מסתכל חמישים שנים אחורה, כולי הערכה והערצה, קודם כל להורי, אחר כך לכמה "אנשים טובים בדרך", שהשקיעו בנו יותר מהמתחייב בספר החוקים. הם ויתרו על טובות הנאה ונתנו מעצמם במלוא מובן המילה, ובלי לצפות לתמורה. אני מקווה שהשתלבותנו, כולל אחיי ואלפים כמונו, בכל תחומי העשייה בארץ: ההתיישבותית, החינוכית, הביטחונית והתעשייתית - היא התמורה לפועלכם.

ופן אישי נוסף; נדמה לי, שאת ויצחק הייתם הזוג הראשון שהכרתי, שבו התקיים מושג "מיזוג גלויות". בני משפחתי המשיכו בדרככם ונישאו לבני זוג מארצות: מצרים, צברים ממוצא "אשכנזי", עיראק, מרוקו וארה"ב. אני עצמי נשוי לילידת קיבוץ חולתה, שאביה דור רביעי בארץ, אבות אבותיו מרוסיה, ואמה נולדה בגרמניה, שלא לדבר על הדור השני. כאן התווספו למיזוג מדינות כמו: הולנד, פרס, ארגנטינה, תימן, אתיופיה ועוד אחרים "בלתי מזוהים".

לסיום, תודה לכם, יצחק ואביגיל, על השתתפותכם בצערנו ועלייתכם יחד אתנו לבית העלמין במלאת שלושים יום לפטירת אמנו. תודה לך על המלים החמות שאמרת על קברה הטרי בנוכחות בני־זבנות זוג, נכדים ונינים, שלא ידעו את התקופה ההיא. ושוב תודה לך על הספרים. כשתזדמנו לירושלים, נשמח אם תבקרו אותנו בדירתנו הצנועה, בכפר הנוער עין־כרם.

מאיר קשי

1.1.2004

למורה אביגיל היקרה שלום רב,

כשאני אוהבת מאוד ספר, אני מתענגת על קריאתו ומצטערת על כל דף שאני מעבירה. מידי פעם אני בודקת שעדיין נשאר דפים לקריאה, כדי שאוכל לחזור אליהם בשמחה, כשרק אתפנה מעיסוקי. זה בדיוק מה שקרה לי, כשקראתי את ספרך "אחותי רוחמה".

מעבר להנאה הצרופה שגרמה לי קריאתו, חשתי גאווה עצומה שכותבת הספר הייתה מורתי, המחנכת שכה אהבתי. מחנכת בעלת שיעור קומה, רגישות עמוקה, הבנה ואהבה גדולה לכל תלמיד. דברים שאולי לא השכלתי לראות בתור ילדה, אך נפרשו לפניי דרך הספר, ובתור בוגרת אני מבינה ומוקירה.

מובן שאיני יודעת לבקר ספרים ואין לי עושר לשוני מספיק כדי לתאר את החוויה שעברתי בקריאת הספר, אך דרך סיפור החיים המרתק שנפרש בספר, לא קשה לגלות שהגיבורה היא דמות מיוחדת מאוד, מאז הייתה ילדה קטנה, ותיאור התקופה מעלה זיכרונות מוכרים משנותיה הראשונות של המדינה.

אשמח לשמוע אם שלומך טוב. לפי התרשמותי את אינך קופאת על שמריך גם כיום, ואת ממשיכה להיות יצירתית כבעבר. אני שולחת לך שוב את תודתי העמוקה על הספרים ששלחת ועל החוויה שהעניקה לי קריאתם.

**אני מאחלת לך בריאות טובה
ושתמשיכי ליצור ולכתוב.
תודה ונשיקות,
רחל זוסמן**

25.2.2004

למורתי היקרה השלום והברכה,

את ספרך "מורה של כולם" קראתי בשקיקה, והקריאה השיבה אותי אל אותן שנים יפות, שנות התום (בהשוואה לימינו אלה). כל מה שכתבת על תקופת עבודתך ניכר היטב בשטח, והראיה - ציבור תלמידים שבגרו ועשו חיל, אם באקדמיה ואם מחוצה לה, כולם מסודרים היטב ומקיימים משפחות לתפארת.

אני חפץ לציין שבכל מפגש אנו מעלים זיכרונות, וכשמגיעים למורים, את משמשת מופת, כי היית יותר מסתם מורה, את היית לנו כאם. והאמיני לי שדבריי אינם מליציים, אלא אמיתיים. גם בצלאל, האיש הקשה כאגוז, שהרגיז את כולנו, בפרספקטיבה, היה בסדר, כי כל מעשיו היו לשם שמיים. אני מקווה שיזדמן לנו להיפגש. אשמח לראותך ולהעניק לך חיבוק עז, כפי שאת ראויה לו.

**בברכה,
תלמידך אפרים זיו**

(נשלח במייל)

שבת שלום מחנכת שלי,

הזמנים השתנו לבלי הכר, ואנו, גם אם היינו שובבים לעתים, הרי שהשובבות שלנו מחווירה בהשוואה ל"מפלצות" שמגיעות לבית הספר היום.

בתי היא מורה לחינוך גופני בבית ספר בפתח תקווה, והיא סיפרה כיצד מתנהגים הילדים, וגרוע מזה, כיצד מתנהגים ההורים, כשהמורה מעיר הערה ביומן.

כיום בתי נמצאת בשליחות בסינגפור מטעם עבודתו של בעלה, והיא מספרת ניסים ונפלאות על המשמעת בכל התחומים: בעבודה, ברחוב וכמובן, במערכת החינוך. מורה שם הוא מלך, והמשמעת מניבה תוצאות יפות, לכן ההישגים שלהם בכל תחום הולכים מחיל אל חיל.

אני נהנה מזיכרונותי היפים בעפולה עלית ומהיותך המחנכת שלנו.

**בברכה,
אפרים זיו**

שלום, אפרים!

להיות מחנך זה מקצוע קשה, אך מלהיב ומרגש. איזה הישג לו, לאדם, בראותו שיש שכר לעמלו. בקיצור, אשרי המורה החי בתחושה שהוא בעיקר מחנך.

פעם כתבתי: "תחושת השליחות מרגשת בכל פעם מחדש." או במקום אחר: "אשרי המחנך היוצא בתחושה, שהוא יצר דור חדש..."

ולעניין אחר: אני רוצה לספר לך משהו, שמעולם לא דיברתי עליו:

כאשר פרשתי מבית הספר, רציתי כל-כך ללכת לבתים מסוימים, שבהם תלמידים נזקקים. רציתי להתמסר לתלמידים ולהוריהם. אך דא עקא,

באותם ימים גרו משה, בני, ומשפחתו באחד המושבים בבקעת הירדן, ומצבם היה בכי רע. בגלל כורח כלכלי בחרתי להכין תלמידים לבגרות בלשון. אמנם, ההצלחה האירה להם ולי פנים, אך עד היום אני חשה, שלא מילאתי את השליחות שרציתי בה. דע לך, שזו פעם ראשונה בחיי, שאני מזכירה עובדה זו.

ולבסוף - הרבה ברכות לשנה החדשה. מי ייתן, ונראה את החברה, שבה אנו חיים, יותר רגועה, יותר הגונה, כדי שיבואו על כולנו ימים טובים יותר. הברכות הן לכל משפחתך.

מהמורה אביגיל

ברכות לרגל יום הולדתי, שכתבו דני ולאח שחל, הוריו של התלמיד חן שחל, שנהרג בתאונת דרכים בהיותו חייל. הם רצו להוציא חוברת לזכרו ולא עלה בידם, ואני עזרתי להם, והוצאתי חוברת נאה לזכרו.

לאביגיל היקרה!

אישה ללא גיל.

תמיד מלאת חיים ומרץ,

קשובה לכל אדם

תומכת ועוזרת.

אנו מאחלים לך,

הרבה בריאות, שנות אושר עם יצחק,

ונחת מהילדים ומהנכדים.

**האוהבים אותך,
דני ולאח שחל**

ביום ההולדת שמונים, שנחגג ב־14 ביולי, 2006

המקום: אולם "סנרמו", עפולה

אני בת שמונים

אני מביטה בפניכם: אישי, ילדיי, אחיי ואחיותיי וכן ידידי וחבריי, ולבסוף - מעט מתלמידיי, שכיבדוני ובאו לשמוח יחד עמי, ולבי גועש. המילים "אני בת שמונים" ממאנות למצוא מקומן בקרבי.

אילו נשאלתי אי-פעם, בימים רחוקים: "עד מתי תצליחי למשוך את העגלה העמוסה?" נדמה, שלא הייתה בפי תשובה ברורה. והנה, חלפו השנים, המועדים, חלפו ימי המאבק, שאפיינו אותי בכל מקום ובכל תפקיד שמילאתי. שמחת ההצלחה ועצב הכישלון היו תמיד שלובים זה בזה, ואני חשה כאותה נמלה המושכת ומושכת את משאה. והיבול אינו מכזיב. שמחת הפגישות התכופות עם תלמידים לשעבר, שהיום שערם הלבין, אך עיניהם בורקות בכל פעם מחדש, מצליחים לעורר בי אמונה, שלא לשווא היה מיטב עמלי.

ובין לבין - שני ילדים הברוכים לנו: משה ומירי, ששמם כשמות הוריו של אביהם יצחק, שנספו בשואה הנוראה. שני ילדיי אלה הם אור חי ומיטב פריי.

רוני, חתננו, כבן הוא לנו, והוא מבורך תמיד בביתנו ומחוצה לו.

ונכדים לנו מכאן ומכאן, אפילו בנינה התברכנו, והיא יפה וחמודה, ופניה אצילות יביעו, גם אם היא עדיין בחיתוליה. ולירון, אמה, שמרחיבה את שבטנו ומוסיפה לו חן ותבונה.

וכולם - הנכדים על פי הסדר: **אייל, ניר ונועה**, שאותם ליוונו ומלווים תמיד.

עומר, סיוון ונועם, ששנים הרבה היו צמודים אלה לאלה, והיום הם מעט רחוקים מאתנו, אך מעולם לא שכחו כור מחצבתם. עובדה, סיוון

שלנו באה לארץ כדי למלא חובתה בצה"ל, והיא שוב אתנו.

ובסיכום: כולם נבונים, אוהבים ובעיקר - בני אדם.

ואני מתבוננת לאחור וחשה כשוחה בזרם גועש, ואני היא השוחה, שהעדפתי תמיד את הסערה, את הגלים המתנפצים, אף שעייפתי מהם, ולא פעם מצאתי עצמי מחפשת אדמה כבושה, למען אניח עליה את הרגליים הלאות.

פה ושם התקנאתי בידידים, בחברים, או בסתם אנשים, שהיה להם הכוח להגיב בשתיקה גם על תופעות שהיו בניגוד להבנתם. אני מעולם לא יכולתי לוותר על עקרונות, שהיוו נר לרגליי. ואם שילמתי מחיר פה ושם, אז שילמתי, אך הייתי שלמה עם עצמי ועם עקרונותיי.

השנים מטבען - אצה להן הדרך, וכמו גלי הים הן חולפות על פנינו עד לתחושה של טביעה בתוכן ללא כל אפשרות להצלה, אך בה בשעה יעלה סיפוק עצום ובלתי נמדד מהצלחה ומהשגת מטרות בלתי נתפשות, כלומר - כשהעקרונות מתגשמים, ומי ימנה תחושת ניצחון זו?! וכאלה רבות חלפו על פניי וליווני בדרכי הארוכה. והנה ביעף, אני חדלה מכל פעילות. "יציאה לפנסיה" קוראים למצב חדש זה, ואז באה המנוחה ועמה - חשבון הנפש, אך גם השנים הללו מסתלקות, והגוף נח לו סופסוף. ולפתע נוצרת תחושה של שקט מביך ובלתי מורגל. הוא, הגוף, צמא ומתגעגע דווקא אל אותם ימי מאבק על תפישת עולם, ואם תרצו - על צדק!

נדמה לי, שדווקא הימים ההם, הרבים, העמוסים, הם שנתנו את הטעם לחיי, ומצאתי בהם את ייעודי.

אורחים יקרים, אני מתבוננת בכם ומוקירה את העובדה, שהטרכתם עצמכם ובאתם לכבדני ביום זה. ועתה עיניי חולפות על פני אישי, שתקצר היריעה מלתאר את תחושותיי, וניעורים מתרדמתם רגשי הערכה על הכוח לשאת את המורכבות שבי.

יצחק

יודעת אני, וידעתי תמיד, שלא קל היה לך הדבר, אך נשאת את כולי, על כל אשר בי, על הדבש ועל העוקץ שבתוכי, באהבה אין קץ. ותודה לכולכם על ההקשבה להגיגי לבי, כי מי יודע אם יזדמן לי אי פעם להשמיע כמותם. נעשה בכל כוחנו לחיות את הימים הבאים בבריאות סבירה ובהמשך עיסוקים מגוונים.

אני מאחלת לכולכם ימים ארוכים, מהנים ומאושרים,

אביגיל באב"ד

ילדיי: משה ומירי

לאביגיל אשת נעוריי

אני מתבונן בך, ואיני מאמין למראה עיניי. כאשר ראיתך לראשונה, היית ילדה ממש. שחרחרת, שערך פרוע, ואת מקפצת בשובבות. הצטיינת בסקרנות רבה ושאלת. כל כך הרבה שאלת, ולא אחת הבטתי בך בפליאה. את היית צברית גזעית, בעוד אני כמעט עולה חדש, אבל עברית, ספרות וספרים ידעתי יותר ממך. ולמרות זאת, את המושג "תימנייה" לא הכרתי, כי בפולין לא היו כאלה. אבל ידעתי, שבאת לקיבוץ כעובדת בעשיית מחצלות לצבא הבריטי. אם כך, לא הבנתי, מדוע את כל כך מתעניינת בספרים, ומכיוון שהייתי הספרן של הקיבוץ, נהגתי להקשיב לרצונותיך, והשתדלתי להשיב על כל שאלותיך. ראיתי אותך כילדה תמימה, אך מיוחדת, שבאה לעבוד בקיבוץ. ואת, בינתיים, נטשת את הקבוצה לרגל מחלת הקדחת שהציקה לך מאוד. רק אז חסרה לי דמותך השובבה והסקרנית. בינתיים התגייסתי לבריגדה, ורק אז התעוררה סקרנותי לדעת, מה עלה בגורלך, ומה שלומך. עד היום איני מבין, כיצד מלאני לבי לכתוב ולבקש קשר חדש. התגעגעתי לשאלות, לסקרנות ולחיוכים שלך. בסופו של דבר ביקרתי בביתך שבשכונה, ונדהמתי לרואת כמה אחים ואחיות לך. אמך הנפלאה הדחימה אותי בעברית המצוחצחת שלה ובקבלת הפנים החמה. היא רק רצתה שאוכל, כי תמיד הייתי רזה. לכן נהגה להגיש לי בצלחת נפרדת מהאוכל הכי טעים שהיה. והכול היה טעים ומיוחד. אבא חכם היה לך, ועמו נהגתי לשוחח על עולם ומלואו, ותמיד התפעלתי מדעותיו הנבונות. הוא התמצא בבעיות חברה, במתרחש בעולם, ואת התנ"ך ידע בעל פה. בכל ביקור נדהמתי ממנו מחדש. חברים היינו שנים רבות, אך רק עם שחרורי מצ.ה.ל, ואת בינתיים סיימת את לימודי ההוראה ב"גבעת השלושה", החלטנו להקים בית משותף.

לא אחזור על הדברים הכתובים בספרך "אחותי רוחמה", רק אזכיר, שלא פשוט היה לעזוב קיבוץ ולעבור לעפולה עלית, לגור שם בצריפי הרכבת, שהוקמו על ידי המועצה המקומית לעולים החדשים, שהגיעו באותן השנים. אבל הימים חלפו, עבדנו קשה ונולדו לנו שני ילדים הנפלאים, משה ומירי. עכשיו הן משפחות מבורכות ונהדרות. ולנו היום ששה נכדים ואפילו נינה. שנינו לבד בבית המרווח, ואנו נהנים אחד מחברתו של רעהו. עתה נותר לי רק לשאת תפילה, שנמשיך בבריאות טובה, ושנישאר יחד עוד שנים רבות,

יצחק באב"ד

יצחק ואני

יצחק בעת שירותו בבריגדה

יצחק ואני

ברכות שכתבו תלמידיי באותו יום הולדת

יום הולדת לאביגיל המחנכת

לפני כשבועיים טלפנה אליי אביגיל ובפיה בקשה: "ילדיי חוגגים לי את יום הולדתי ה־80, ומכל תלמידיי הרבים אני מזמינה רק ארבעה: אותך, את עליזה וחנון מעפולה ואת יצחק מראשון לציון.

בדרך כלל איני נוהג לאשר השתתפותי בטרם אבדוק את סדר היום שלי ואת סידור העבודה של רעייתי, ורק כעבור יום־יומיים אני משיב, אבל בשיחה עם אביגיל חרגתי ממנהגי ותשובתי החיובית ניתנה בו במקום, אף על פי שאין זה פשוט לשונא נהיגה כמוני, לנסוע ביום אחד ארבע־מאות קילומטרים (המרחק שבין באר־שבע לעפולה). כשסיפרתי לחברים על נסיעתי הצפויה לעפולה, הם החליטו שהשתגעתי: "מה, ליום הולדת של מורה מכיתה ה' לפני יותר מחמישים שנה?! בחיך, ברך אותה בטלפון ותצא ידי חובתך," אבל אני הייתי נחוש בדעתי, והנה אני כאן.

אביגיל היא מורה, מחנכת ואם. זה כל מה שתלמיד צריך. מחד - קשוחה, ומאידך - רכה ומתחשבת.

היכן שמעתם על בדיקת ציפורניים בכניסה לכיתה? "ציפורניך ארוכות ומלוכלכות, הואל בטובך לשוב לביתך, קצוץ אותן, רחץ אותן, ורק אז תשוב לכיתה."

מאידך, היא ביקרה בביתו של כל תלמיד כדי לדעת מהם תנאי מגוריו. חיינו חיים קשים, אבל בזכות מחנכים כאביגיל לא נודע על עבריון אחד שיצא מבני הכיתה.

כעבור יותר מיובל שנים הזדמן לי להבין מה מקור כוחה של אישה זו, והיכן עוצבה אישיותה. הזדמן לי לקרוא את ספרה המרתק "אחותי רוחמה". לא אבוש להודות, שבקטעים מסוימים הזלתי דמעה.

גם רעייתי קראה את הספר, וכשסיימה אמרה: "כעת אני מבינה מדוע

דמותה של אביגיל נחרתה בלבך." גם טיב היחסים בינך לבין יצחק ריגשו אותי מאוד.

נעים לי לפגוש את ילדיך. את בתך איני זוכר, אבל את בןך החמוד והשובב איני יכול לשכוח, כי מדי פעם, בבואי לביתך בשיכון עממי כדי לדון בארגון מסיבה או להכין אירוע כלשהו, נהגתי להשעין את אופניי על גרם המדרגות, ובכל פעם כשיצאתי מביתך, מצאתי את הצמיגים ללא ונטילים, מעשה שובבותו של משה.

אביגיל יקרה, איחוליי לך וליצחק אישך, שתזכו לימים טובים של נחת.

בהוקרה,

תלמידך, אפרים זיו (ויזל)

אביגיל מורתי

עומד אני כאן, באולם המרווח, ושומע את המברכים אותך לכבוד יום הולדתך, וכולי נרגש מעצם העובדה שזכרת אותי, הצעיר בתלמידי הכיתה.

מאז ימי בית הספר חלפו למעלה מחמישים שנה! ועדיין אני זוכר איך נכנסת לכיתתנו בפעם הראשונה. היית כמשב רוח רענן. את הגעת לתוצאות מבחינת הלימודים ומבחינה חינוכיות בשקט וברצינות, ללא עונושים. אני עדיין זוכר את רמת המשמעת שהייתה בכיתה, למרות שלא פחדנו ממך. אם היו מקרים שבהם לא הכנתי שיעורי בית, הייתי מרגיש מועקה. גם אם לא הענשת אותי, היית מביטה בפניי במבט מאוכזב, והדבר ציער אותי מאוד.

אינני זוכר איומים או הרמת קול. פשוט, לא היית צריכה אותם. על הרמת יד אין צורך לומר דבר, כי מעולם לא הגעת למצב זה.

לצערי, למדתי בכיתתך רק שנה אחת, אבל את השנה הזאת לא שכחתי

ולא אשכח לעולם. היום את יכולה להתגאות במוצר המוגמר, שהם תלמידיך הרבים. אותה שנה הטביעה את חותמה עליי, כמו על רבים אחרים. למדנו מהו חינוך טוב, למדנו על חשיבותה של משמעת, וגם מוסר מהו. היית לי מורה ומחנכת נפלאה.

**ממני, יצחק אלנהורן
ראשון לציון**

את לי מורה - גם אימא
מה נעים ומה נחמד
היותנו כאן כאיש אחד,
יחדיו לברכך, לחגוג
כוסית לחיים לכבודך למזוג.
אאחל לך עוד שנים הרבה,
בריאות טובה לך אצווה.
נחת מלוא חופניים,
להרבה יותר מיום-יומיים.
האושר שלא יחסר,
לא היום, גם לא מחר.

לדידי היית הכי מורה,
לעברית, תנ"ך וגם שירה.
כהלכה לקרוא, לכתוב ולדבר,
כי כך לארצי אוכל להתחבר.
עושר שפתך אותי הקסים

למען הכביר בי אוצר המלים.
שיעורי חברה לא חסרתי,
לקריאת סיפור חיש חברתי.
קבלת שבת והדלקת נרות,
לקופת קק"ל לשלשל מעות.

כיצד היקום מבראשית נברא,
מתוהו ובוהו ורוח סערה.
איך מדינה קטנה לנו קמה
ומלחמה בה טרם תמה.
כך למדתי בצימאון הקשב,
כיצד צייה תצמיח עשב.

ממך למדתי להקריב ולהתקרב,
להיות לרע תמיד אוהב.
כיצד לנהוג ביושר וכבוד
להאיר הדרך ולא למעוד.
כל זאת באהבה שהפנימה,
את לי מורה - גם אימא.

חנן

2.2.2003

שלום רב לך, חנו!

מה אומר ומה אדבר?! לא יכולתי לכתוב לך מרוב התרגשות. אשרי לי שתלמידים כמוך היו מנת חלקי. התבונה, הרגישות, ההערכה וכושר הניתוח שלך מדהימים בעומקם ובכנותם. קראתי את הדברים שכתבת בברכתך ליום הולדתי, ושוב קראתי. אני חוששת לדבר על דמעה, כי הרי אדם בוגר אני ומיושב בדעתו, אז מה לה, לדמעה, למצוא מקום על לחיי?

מדי פעם אני אומרת לאישי: "האם אתה זוכר, שתמיד טענתי שמותר, לפעמים נחוץ, לנזוף בתלמיד ולהענישו, אך לעולם אין להשפילו, כי מי יודע היכן תמצאנו באחד הימים?"

והיום אני נוכחת, כל פעם מחדש, עד כמה הגישה הייתה נכונה. אני פוגשת לעתים תלמידים שהיו בשוליים, והיום הם גאים ומאושרים ואינם מושפלים כלל. על כן רחב לבי כל פעם מחדש. ואם פה ושם, מחמת כובד העבודה וצוק העתים, חטאתי גם אני, לבי מייסרני.

אזכיר מקרה, שבו לא יכולתי לעבור לסדר היום; במשך ימים אחדים נעלמו פרוטות של תלמידים מתיקיהם בשעות ההפסקה, ואני חשבת אז: אם אשתוק ולא "אפגע" בילד, המושיט יד ללא היתר לחפץ שאינו שלו, מה יהיה סופו? ומה ילמדו מכך האחרים? ואם אחליט לגלות מיהו אותו ילד, האם אוכל לשאת את עלבונו?

לאחר התלבטות קשה החלטתי שחייבים לסכל דרך נלוזה זו, למען יראו אחרים וייראו. מיד לאחר ההפסקה, כשהתלונה על היעלמות הפרוטות נשמעה שוב בכיתה, סגרתי את הדלת וביקשתי בתוקף ש"הלוקח" ישיב את האבדה. אמנם חשדתי במישהו, אך התחלתי בחיפוש בטור האחר.

מובן שמצאתי את האבדה, והבושה הייתה גדולה. קשה היה לי לראות זאת, אך הקשחתי לבי. הייתי חייבת להוכיח, שכדאי להתרחק מ"הושטת יד" לרכושו של אחר.

אין בכוחי לתאר את אושרה של הכיתה. הוכחתי במקרה זה, כמו במקרים אחרים, שיש מגן לתלמידים בבית הספר, ובמיוחד בכיתה. במהלך עבודתי עם מאות תלמידים היו עוד מקרים שאילצו אותי לעמוד בפרץ, אם מסיבה חינוכית טהורה, ואם משום שלא יכולתי לשאת את ה"תקלה".

פעמים רבות העסיקה אותי השאלה: "האם צדקתי?" בכל הימים הגעתי למסקנה שלא הייתה דרך אחרת.

חנו, הרביתי לכתוב בנושא שאינני נוהגת להזכיר.

ועכשיו, מה שלומך? שמור על עצמך, כי אנו זקוקים כל-כך לאנשים כמוך, המטהרים מעט את סביבתנו הנגועה בחרפה. אני רוצה להאמין שעוד בחיי אזכה ונזכה, כל שוחרי הטוב והחרדים לגורל המדינה היחידה שלנו, לימים טהורים, כנים וטובים יותר.

חנו, אנא צא מאלמוניותך והשמע דבריך בפני קהל ועדה. הרי במדינה שלנו יש גם אנשים נפלאים, מסורים ונאמנים, התורמים ככל יכולתם ומרצם למען יפי ארצנו.

ואם רבים מאלה, ובהם גם אתה, לא יסתגרו בדל"ת אמותיהם, אלא ישמיעו קול קורא ומורד, קול מוכיח בשער, אולי נזכה לימים טובים יותר, ולא נצפה לחורבן, שחלילה יבוא עלינו.

היה שלום ותודות,

הגאה מאוד להיות מורתך לשעבר,

אביגיל

10.12.2008

נשלח במייל לאפרים:

לילה, ולאחר צפייה בטלוויזיה, עלה בדעתי להגיב, בכאב ובקצרה, על דברי הרב עובדיה יוסף. (הרב עובדיה יוסף כיהן כיהן כמנהיגה הרוחני של מפלגת ש"ס ורבה הראשי הספרדי בשנים 1973 - 1983).

הרבה כאב גרמו לי דבריו, כי הרב עובדיה לא היה מעז לומר מה שאמר, אילו מצבנו בחינוך היה אחר. קשה לי להאשים את המורים והמחנכים במצב העגום של החינוך. אני יודעת בדיוק מתי החלה ההפקרות וחוסר המשמעת הזועקים לשמיים, מתי החל הזלזול בכבודו של המורה המסור, ומתי החל הייאוש.

אני זוכרת ויודעת מתי החלו הורים, שנפשם נקעה מחוסר יחס לבנם, להטיל את כל בעיות המשמעת על המורה. צריך להאשים את מישהו, והמורה הוא הקורבן הראשון.

בספרי "מורה של כולם" כתבתי, בין היתר, על יחס ההנהגה לחינוך כבר אז, ואני הייתי מחנכת פעילה, שלא חסמה את פיה. כתבתי מכתבים, שרק דוגמאות מעטות מהן מוזכרות בספר. אבל במרום מושבם ישבו נגידי העם וקובעי מדיניות החינוך על מושבם הנוח וצמצמו ועוד צמצמו את המשאבים לחינוך.

זוכרת אני גם את שיחותיי עם האחראי על הסמינר לחינוך בנהלל, שאחד מתלמידיו כתב בשיעור בכיתתי בשגיאות כתיב מבישות. התרעתי אז שאסור לגרום עוול לתלמיד זה בשליחתו להיות מורה ומחנך. במקרה זה הצלחתי. אך זה היה טיפה בים.

צפיתי בכאב כיצד מורים החלו להתייאש, כי לא ראו ברכה בעמלם. ובכן, אם יש לנו מורים מתוסכלים, הסובלים מחוסר גיבוי וסעד, ואם אנשים טובים מנערים עצמם מלפנות לחינוך, שהפך מקום בזוי,

ואם הותירו ארבעים תלמידים בכיתה אחת, כשהמורה אובד עצות ומתקשה לנהל את השיעור, ואם מותר להאשים רק את המורה במצב, כך הפך מקום עבודתו של המורה למקום של ביזיון וסבל. ואם התקציבים לחינוך הלכו ופחתו, ואם הנהגתנו בחלקה לא שימשה דוגמה להתנהגות ראויה, ואפשר להוסיף עוד כהנה וכהנה בעיות אשר גרמו להידרדרות החינוך עד שהגיע למצבו המביש, אז מה הפלא שראש ש"ס הרשה לעצמו לנבל את פיו ולדבר בגנות המורים?

אצלם באמת יש יותר משמעת בכיתות, יש פחד ודרך ארץ כלפי ההורים וכלפי המורים, אך לאן מובלים הילדים הללו? האם אי פעם יוכלו להתנתק משד השלטון? האם יוכלו למלא תפקידים ראויים? מה יהיה עלינו בשנים הבאות? האם לא די לנו באויבים מבחוץ? האם נוכל לעמוד ביום פקודה?

אביגיל, המורה

הבעיה הגדולה שלא חדלתי להתריע עליה היא המחסור הנורא בתקציבים. הדברים התרחשו גם בזמן קליטת העלייה הגדולה, מצפון אפריקה במיוחד. רבים מהם הצטופפו ליד ילדי הארץ, ואנו, המחנכים, השקענו את חלבנו ודמנו כדי להפוך את ילדי העולים לישראלים ממש, על כל המשתמע מכך. באותו זמן סוער זה ישבו "למעלה" אנשים חשובים וניסו להוסיף עוד תלמידים לכל כיתה, כדי שיהיו יותר מארבעים. באותו זמן גם כתבתי מאמר ב"הד החינוך" על עיוורון זה של העוסקים בבניית החינוך בארצנו. דבר לא השתנה. בקיצור, כל הכובד והעול של קליטת העלייה הוטל רק עלינו, המחנכים. אפשר לספר על כך עוד ועוד, אך תקצר היריעה.

שבת, 17.1.2009

שלום, אפרים,

כבר אמרו אבותינו: "מהרסייך ומחריביך ממך ייצאו", וההיסטוריה מוכיחה שאמנם כך הדבר. לעתים, כשאנו רואים את ההפקרות בהתנהגות של אחדים מאתנו, עולה השאלה: האם באמת אנו יכולים להתקיים כאן כעם בן חורין, המצליח להגשים את יעדיו? האם לא הגיע הזמן לחנך את ילדינו וגם לכפות דרך התנהגות המחייבת כל אדם הרוצה לחיות תחת כנפי המדינה? כן, הדבר נוגע גם לערבים. לא יעלה על הדעת להפוך אותם לציונים. אמנם מגיעות להם זכויות, מוגבלות מטבע הדברים, אך הם חייבים ללכת בצד המדינה המשקיעה בהם. כל זמן שהם נהנים מהיותנו מדינה דמוקרטית, עליהם לקבל על עצמם אחריות למתרחש כאן, ולא לפגוע בעקרונות המדינה.

מתי נלמד לדרוש הזדהות עם המדינה, אם רוצים ליהנות גם מזכויותיה?

יש לנו מקרה, אמנם מיוחד וקיצוני, אך אינו יוצא דופן. המקרה של חבר הכנסת עזמי בשארה. לאחר שקיבל כל חודש שכר מן הכנסת והטבות אחרות, הוא עזב את הארץ במלחמת לבנון השנייה, לאחר שהואשם בריגול ובסיוע לחזבאללה. והדבר זועק.

גם באשר לחרדים, הם יכולים להיות חרדים, אך עליהם להשתתף בעקרונות המדינה. אני מקווה שמנהיגינו יקבלו סופסוף שכל וישנו מעט את סדרי חיינו ואם לא, ימשיכו ללעוג לנו ו"האיש הישר בעיניו יעשה". לילה טוב ושבת שלום,

מאביגיל

לסיכום:

החינוך חייב להיות יעוד ולא עוד מקצוע, זאת טענתי תמיד. על רקע המתרחש במערכת החינוך מצאתי לנכון לפרסם את המכתבים, על מנת להוכיח שיכולים להיות יחסים אחרים בין מורה לתלמידיו ובין התלמידים למורה; יחסים המושתתים על כבוד והערכה. אשרי המורה ואשרי התלמידים שזכו לכך.

אביגיל באב"ד

עפולה, קיץ 2014 (תשע"ד)

